

”DET ÄR INTE SÅ SVÅRT ATT VARA KREATIV”

Dokumentation av filmkollot 29/6 - 6/7-2013 i Ystad Studios för unga människor med funktionsnedsättning

Innehåll

Inledning	s. 4
Bakgrunden till lägret	s. 4
Vision och syfte	s. 5
Lägrets utformning och vikten av de personliga mötena	s. 6
Tidigare erfarenheter och lärdomar	s. 6
Utgångspunkter och begrepp	s. 10
Metod	s. 13
Transkribering av ljudupptagningarna	s. 14
Deltagarnas upplevelser av lägret	s. 16
Att få lära känna andra	s. 16
Coolt, stolt och pinsamt...	s. 17
Att göra film	s. 17
En film tar form	s. 20
Lärandemöjligheter fram till kortfilmsuppgiften	s. 20
En sammanfattning av kortfilmsarbetet	s. 21
<i>Presentation av uppgiften</i>	s. 21
<i>Planering av filmen</i>	s. 21
<i>Genomgång av styrord och tips till filminspelningen</i>	s. 21
<i>Redigeringen av filmen</i>	s. 22
Att synliggöra kunskap	s. 22
Spielberg, magstöd och <i>SvamBob Fyrkant</i>	s. 24
<i>Planeringsarbetet</i>	s. 24
<i>Filminspelningen</i>	s. 25
<i>Redigeringen</i>	s. 25
Samspelets lärandemöjligheter	s. 26
Inramningen av arbetet	s. 30

<i>Arbetets betydelse</i>	s. 30
<i>En känsla av autencitet</i>	s. 30
Tre deltagare	s. 30
<i>Att brottas med en dröm</i>	s. 31
<i>"Det är inte så svårt att vara kreativ"</i>	s. 32
<i>Att få visa och göra istället för att prata</i>	s. 34
Andra lärandemöjligheter under veckan	s. 36
Sammanfattning och diskussion	s. 37
Referenser	s. 44
Inspelat material	s. 45
Bilagor	s. 46
Bilaga 1 Flygblad om filmkollot	s. 47
Bilaga 2 Lägerschema	s. 48
Bilaga 3 Deltagarbrev 1	s. 49
Bilaga 4 Deltagarbrev 2	s. 51

Inledning

Det är högt i tak på Ystad Studios. Här ryms både internationella filmproduktioner och filmpedagogiskt arbete. Många är barnen och ungdomarna som har kommit hit och provat på att göra film.

Det är lördagen den 6 juli 2013 och dags för filmgala. Runt mig hörs ett förväntansfullt mummel och prassel från fingrar som trevar efter popcorn i färgstarka pappersstrutar i gult, rött och grönt. Vi sitter i ett rum med höga murade tegelväggar; den vita duken är nerrullad framför oss.

Snart är det dags. Snart kommer ljuset släckas ner och allas fokus kommer riktas mot duken. Snart kommer arton filmer visas.

Den 29/6-6/7-2013 anordnades ett filmkollo i Ystad Studios för unga människor med lindrig funktionsnedsättning. Mitt uppdrag har varit att dokumentera lägret genom att undersöka vilka möjligheter deltagarna får att lära sig att göra film under lägret samt att sätta ord på deras upplevelser av filmkollot. Dokumentationen belyser således endast vissa delar av filmkollot och det liv som deltagare och ledare delade under lägerveckan.

Bakgrunden till lägret

Efter att ha arbetat på olika håll med en mängd olika saker, bland annat med film och särskoleelever, så möttes Christina Erman Widerberg och Pia Ivarsson i ett gemensamt projekt våren 2012. De känner varandra sedan en lång tid tillbaka, men när de arbetade tillsammans blev det tydligt för dem att de förenas i en vilja att arbeta med just film och särskoleelever. Film i Skåne anordnar sedan några år ett filmläger för ungdomar i Ystad, men Christina och Pia menade att det också fanns ett behov av ett särskilt läger för unga människor med funktionsnedsättning. De tog därför kontakt med Carolina Falk på Film i Skåne.

Tillsammans arbetade de vidare med idén och fick den finansierad med hjälp av Statens kulturråd, Region Skåne, Barnhabiliteringen i Ystad, Studieförbundet Vuxenskolan och Film i Skåne. När jag frågar Carina Jönsson på Barnhabiliteringen i Ystad hur hon ser på att filmkollot riktar sig till unga människor med funktionsnedsättning, så är hon väldigt positiv till detta. Även om Carina är för inkludering i många sammanhang, menar hon att det också finns starka anledningar till varför man bör ordna filmläger för just unga människor med funktionsnedsättning. Först och främst handlar det om tillgänglighet: alla

människor ska ha samma möjligheter i samhället oavsett kognitiva svårigheter. För personer med funktionsnedsättningar kan det därför vara bra att ibland få göra saker helt på sina egna villkor. Det kan dessutom vara positivt att få möta andra människor med samma slags svårigheter och märka att man inte är ensam om dem. På detta läger är det möjligt att få göra saker på sina egna villkor, eftersom lägrets ledare har kunskapen som krävs efter att ha arbetat med andra personer med funktionsnedsättningar. När det gäller betydelsen av att detta läger just har inriktningen film tycker Carina att det är svårt att avgöra vilken betydelse det kan ha. Hon tror dock att det kan ge deltagarna väldigt mycket, eftersom det handlar om att få tillgång till ett nytt uttryckssätt som de inte är vana vid, ett uttryckssätt som kan utveckla alla individer med eller utan funktionshinder. Eftersom det under några år har funnits ett filmkollo i Ystad som riktar sig till alla ungdomar, är det ”roligt att det nu finns möjligheter också för dessa ungdomar” (Telefonsamtal med Carina Jönsson den 8 oktober 2013).

Vision och syfte

Av ansökningshandlingarna till bland annat Kulturrådet framkommer att det faktum att filmläget görs tillgängligt för unga med funktionsnedsättning gör det unikt. Av ansökningshandlingarna framkommer också att de ansvariga för läget vet att unga människor med funktionsnedsättning kan skapa film, att de visar att de har utvecklingspotential när de arbetar med film som uttrycksmedel och att det filmpedagogiska arbetet ger dem kunskap och glädje. När Pia och Christina formulerar sin vision av läget skriver de bland annat så här:

Vi vill att dessa ungdomar under trevliga och avspända former ska få tillgång till filmens språk, att de själva ska få bestämma vilka historier de vill berätta, att de ska få vara stjärnor och spela huvudrollen i sina egna historier, kort sagt att de får göra sig själva och sin värld synlig.

(Ur ”Projektbeskrivning Film i Skåne”)

På informationsbladet om filmkollot har man valt att formulera lägets syfte på samma sätt som för Film i Skånes andra filmläger: ”att deltagarna ska inspireras och lära sig mer om hur man kan uttrycka sig med film, både genom praktiska och teoretiska övningar.” (Se vidare bilaga 2.)

Genom att dokumentera läget har de ansvariga för läget också ambitionen att sprida denna kunskap till andra ”för att minska fördomar kring vad som är möjligt och vad som inte är möjligt om man har en funktionsnedsättning” (Ur ansökningshandlingarna till Statens kulturråd och Region Skåne). Det står också att det finns de som ”tror att film är för svårt och komplicerat för barn och unga med funktionsnedsättning” (Ur ansökan till Kulturrådet).

Hos dem som anordnar läget finns således mycket positiva erfarenheter av filmpedagogiskt arbete med unga människor med funktionsnedsättning och en tilltro till det filmpedagogiska arbetssättet. Ansökningstexterna visar också att det finns erfarenheter av att det förekommer uppfattningar kring att unga människor

med funktionsnedsättning inte klarar av att göra film och att dokumentationen av lägret har som syfte att medverka till att ändra denna bild. Hur väljer då arrangörerna att organisera lägret för att skapa möjligheter att lyckas med visionen och uppnå syftet?

Lägrets utformning och vikten av de personliga mötena

Den största utmaningen är att få alla att trivas och ha kul med varandra och oss, samtidigt som de ska lära sig processen att berätta en historia med rörlig bild.¹

När jag pratar med Pia och Christina om hur de ska ta hänsyn till att deltagarna har olika funktionsnedsättningar, betonar de båda att det allra viktigaste för dem är de personliga möten med deltagarna och inte vilka eventuella diagnoser de har. Vilka deltagarna är som personer är det allra viktigaste för dem.

Pia och Christina utformar veckans schema på ett sätt som innebar att passen inte är så långa: tvåtimmarspass på förmiddagarna och tretimmarspass på eftermiddagarna. Något de båda betonar är också att tempot ska vara lugnt och att det är viktigt att alla får lära sig processen i sin egen takt.

Ett annat aktivt val som ledarna gör är att välja att bo tillsammans med deltagarna i bostäder som ligger i nära anslutning till Ystad Studios. Frukost och kvällsmat ordnar ledarna själva tillsammans med deltagarna, medan lunch och middag levereras färdigt till lägret. (Se bilaga 2 för en mer utförlig beskrivning av lägerveckans innehåll.)

Allt filmarbete äger rum i Ystad Studios och arbetet leds av lägrets olika pedagoger. Förutom Christina och Pia medverkar också Hilda Ivarsson, Joel Widerberg och Morris Widerberg. Hilda är särskilt ansvarig för ett pass med dramaövningar, Joel för ett pass med serieteckning och Morris för ett pass med genomgång av klipptechnik i redigeringsprogrammet iMovie. Under veckan är Pia särskilt ansvarig för kortfilmsprojektet och passet med filmteori. Under filmteoripasset väljer Pia att fokusera på hur man i film kan använda olika bildstorlekar för att berätta sin historia på bästa sätt. Christina är särskilt ansvarig för dokumentärfilmsprojektet och visar i samband med det också sin film *Bomber och Granater, Knivar och Gafflar*. Filmen är en dokumentär om den unge konstnären Karl Persson som levtt med diagnoserna autism, tourettes, asperger och tremor sedan han var liten.

Tidigare erfarenheter och lärdomar

När det gäller mediepedagogiskt arbete finns det en mängd positiva erfarenheter och även "en allmänt vedertagen metod", men den är inte explicit uttalad eller utvärderad på ett sätt som gör att det går att tydligt beskriva metoden eller berätta vad det är som gör den framgångsrik. En anledning till detta kan vara att det saknas en pedagogisk utbildning när det gäller film, i motsats till de andra traditionella

¹ Intervju med Pia Ivarsson den 27 juni 2013.

konstarterna som musik, bild och teater (Samtal med Carolina Falk, den 5 juli 2013).

Det finns dock en del publicerat material som handlar om filmpedagogiskt arbete med unga människor med funktionsnedsättning. På sfi.se under rubriken ”Teman och projekt” och fliken ”Film i särskolan” går det till exempel att klicka sig vidare till tre texter under rubriken ”Läs mer” (Sidan uppdaterades senast 2008-08-12).

En text är artikeln ”Film i särskolan – delade upplevelser och skaparglädje” (Sahlin & Viklund, 2006) I artikeln belyses hur särskolan använder sig av skolbio och särskolans arbete med rörlig bild. Särskolan är till för elever som har utvecklingsstörning, autism eller liknande svårigheter och som inte har förmåga att nå målen för grundskolan eller gymnasieskolan. Kristina Hansson, som förestår Centrum för Media och IT i Piteå menar att ”förståelsen för metoder som rymmer rörlig bild generellt är större bland lärare inom särskolan än inom andra skolformer” och att man i särskolan har sett att kvalitén på elevers skrivande blir ofta högre när en film används som utgångspunkt istället för en bok.

I artikeln presenteras också de två exempel på arbete med rörlig bild i särskolan som närmare presenteras av de två texterna som sfi.se också länkar vidare till: arbetet i Katrineholm och arbetet med animation i Värmland.

I Katrineholm arbetar eleverna med film en eftermiddag i veckan i årskurs 9 och 10. I skolan arbetar de mycket med reklam, och elevens förmåga att förstå filmmediet sätts i centrum för undervisningen. Lärarna vill också att eleverna ska kunna granska filmer, reklam och nyheter på ett kritiskt sätt. Agneta Wrinkler, som har drivit utvecklingen av filmarbetet i Katrineholm, menar att arbetet med film passar deras elever i särskolan, eftersom många av dem behöver få övning att planera och i det sammanhanget har filmarbetet en klar struktur för planering och genomförande (Sahlin & Viklund, 2006; Eriksson, [2008] 2009). Vidare menar Wrinkler att eleverna lär sig mycket genom att arbeta med film som ”att berätta en historia, se sig själv i ett annat perspektiv, kommunicera sinsemellan och att misslyckas utan att för den sakens skull ge upp” (Eriksson, [2008] 2009).

I *Roligt, helt enkelt* (Nordström red., 2005) presenteras ett projekt som genomfördes våren 2005 på fem skolor i Karlstad och Grums. I boken presenteras projektets organisation samt elevernas, lärarnas och personalens reaktioner. I bokens förord skriver Ulf Nordström, verksamhetsledare för Film i Värmland, att de med projektet ville visa ett konkret exempel på hur arbete med estetiska lärprocesser kan ingå i undervisningen. Han menar att lärdomarna från projektet både är användbara i särskolan och i förskola och grundskola. I boken beskrivs projektets tillvägagångssätt tydligt, och eftersom även utvärderingen av projektet belyses kan boken fungera som en vägledning för dem som planerar att genomföra liknande projekt, då den ger en bild av projektets styrkor, men också sådant som kan utgöra svårigheter och därför vara bra att ha en beredskap för.

Något jag vill lyfta fram från boken är att Naomi Rhodin från Film i Värmland menar att hon möter mer kreativitet i särskolan än i andra skolformer. Naomi har också fått intrycket att de är friare i sin fantasi i särskolan samt har tillgång till andra typer av material, eller använder material på ett annat, mer genomtänkt sätt (aa 20f).

I utvärderingarna som presenteras i boken ges en mycket positiv bild av projektets positiva effekter för de deltagande eleverna och för lärarna. Det lyfts exempelvis fram att barn som kan ha svårt att kommunicera får tillgång till ett nytt sätt att uttrycka sig och att en del barn visade prov på större kreativitet på så sätt att de började göra nya typer av bilder utanför själva animationsprojektet (aa 56,60).

På "Film i särskolan" går det också att klicka sig vidare till en summering av de projekt som presenterades på BUFF:s nätverksträff för särskolan den 13/3-12. I summeringen finns möjlighet att få information om kursen "Rörlig bild och lärande i särskolan". Kursen anordnades av DI 2008/2009. I summeringen går det också att få information kring olika projekt som genomförts runt om i Sverige för särskoleelever i olika åldrar. Det är också möjligt att på "Film i särskolan" klicka sig vidare till kontaktuppgifter till pedagoger med erfarenhet av arbete med film och andra medier i särskolan

I Sverige verkar det således inte mycket finnas skrivet och publicerat som rör arbetet med rörliga bilder i särskolan. När det gäller filmpedagogiskt arbete i stort sker mycket runtom i Sverige, men det är inte mycket som skrivs om det heller.

I sammanhanget kan det emellertid vara värt att lyfta fram det filmläger som studerats av de två genusforskarna Marie Nordberg och Magnus Åberg. I augusti 2011 dokumenterade de ett läger i Värmland. Lägre anordnades av Film i Värmland, Molkoms folkhögskola och Mediefabriken i Oslo.

Studien de genomförde av lägre hade sin upprinnelse i en rapport från Svenska Filminstitutet som visade på filmbranschens manliga dominans. Syftet med projektet var att "undersöka, analysera och skapa kunskap om de processer och handlingar varigenom film produceras och att studera det konstnärliga skapandets processer och praktiker med avseende på kön, samt att undersöka och rikta ett specifikt fokus mot könstillhörighetens betydelse vid kritiska moment som val av manus, fördelning av teamets roller och andra för slutprodukten viktiga val och beslut."(Nordberg & Åberg, 2011:1)

Exempel på andra undersökningar som fokuserar unga människors filmskapande är Helena Danielssons *Att lära med media. Om det språkliga skapandets villkor i skolan med fokus på video* (2002) och Fredrik Lindstrands *Att göra skillnad. Representation, identitet och lärande i ungdomars arbete med film* (2006). Lindstrand menar att "växlingen i en filmprocess mellan olika semiotiska system (från exempelvis att skriva synopsis med hjälp av verbalspråkets semiotiska resurser till att använda sig av filmens semiotiska resurser som ljud och bild vid själva filmandet) innebär en kvalitativ

utveckling av ungdomarnas reflektioner kring såväl de egna filmerna som filmmediet i stort” (Söderling, 2011:20).

Ett exempel på en undersökning gjord i Danmark är Kirsten Drottners *At skabe sig selv. Ungdom, æstetik, pædagogik* ([1991] 1995). I Danmark har man också framgångsrikt arbetat med unga människor och animation. Ett exempel beskrivs i ”Animated Learning: Understanding Autism from the Perspective of Animation” (Holmgaard & Pedersen, 2012). I artikeln utforskas möjligheterna med att arbeta med animationsfilm med elever med funktionsnedsättningar inom autismspektrat.

Holmgaard och Pedersen menar att eftersom barn med funktionsnedsättningar inom autismspektrat har svårigheter med att läsa av samt tolka känslouttryck och sociala koder, så skulle det vara intressant att utforska vilken användning dessa barn skulle kunna ha av animationer. Studien visar att det är enklare för barn att berätta och förstå historier om de själva får skapa rörliga bilder. Ett annat resultat är att arbete med rörliga bilder kan minska ångslan hos barn med funktionsnedsättningar inom autismspektrat, eftersom animerad media utvecklar den visuella förmågan och förmågan att fokusera på detaljer, förmågor som ofta är väldigt välutvecklade hos barn med autism. Animerad media erbjuder dessutom möjligheter att berätta och skapa, vilket är en förmåga många barn med läs- och skrivsvårigheter behöver utveckla. I artikeln lyfts även fram att studien visar att det finns stora möjligheter för lärare att få syn på hur deras elever uppfattar världen när de följer elevernas arbete med animation och ser deras färdiga filmer.

I det som hittills skrivits kring filmens potential för lärande för såväl särskoleelever som för andra elever, så har jag inte stött på någon kritisk diskussion av filmpedagogik eller någon diskussion kring kvalitativa skillnader vad det gäller olika former av pedagogik. När det gäller Pia och Christina är de båda överens om att för just dem är det filmen som är det intressanta konstformen att arbeta med, men att de menar att konstformer som musik, drama och bild kan vara väl så viktiga att använda i mötet med särskoleelever som ju är den grupp av ungdomar som de arbetar med.

Efter att ha läst Holmgaards och Pedersens artikel tog jag kontakt med Aase Holmgaard via mail och fick besked om att det inte heller i Danmark finns mycket skrivet kring arbete med film med unga människor med funktionsnedsättningar (Mailkontakt den 7 oktober 2013) Samma svar fick jag av Mark Reid som arbetar på British Film Institute (Mailkontakt den 2 oktober 2013). För den som är intresserad av ämnet finns således mycket att göra.

Utgångspunkter och begrepp

I det här avsnittet tydliggör jag arbetets teoretiska utgångspunkter och några centrala begrepp som jag använder mig av när jag analyserar, beskriver och tolkar arbetet med kortfilmen.

Det huvudsakliga syftet med dokumentationsarbetet är att undersöka vilka lärandemöjligheter avseende att göra film som uppstår under veckan. Vad behöver vi då kunna behärska när vi berättar med just filmmediet?

Vi människor kommunicerar med andra och oss själv genom att använda olika *teckensystem*. När vi skriver använder vi oss av bokstävernas teckensystem. I samtal med andra använder vi oss av teckensystem i form av olika ljud. Dessutom använder vi oss av teckensystem som består av ögonrörelser och variation av röststyrka; vi kommunicerar således på ett *multimodalt* sätt i samtal (Kress & Selander, 2010:26-27; Rostvall & Selander, ([2008] 2010:13f). Filmmediet är också multimodalt på så sätt att vi använder oss av olika teckensystem samtidigt när vi berättar med film: ljus, ljud, kroppsspråk, kläder, bildstorlekar, miljöer med mera. Det är också så att vi i en bild kan berätta vilken relation två människor har till varandra genom hur de placeras i förhållande till varandra i rummet. I en text kan vi berätta om i vilken tidsordning händelser sker genom att berätta om händelse efter händelse (Kress, 2003:20). Specifikt för filmen är att den samtidigt berättar med hjälp av både rum och tid.

Att berätta med film handlar således att lära sig att behärska en mängd olika teckensystem. Vad innebär det då att lära?

Min syn på lärande är *sociokulturell*, vilket bland annat betyder att jag utgår ifrån att det i alla situationer finns möjlighet att tillägna sig nya kunskaper och färdigheter. Ibland sker det medvetet; ibland omedvetet. Lärande är ofta en tyst inre process som kan vara svår att upptäcka, och det är inte alltid som vi märker att vi använder oss av något vi har lärt, eftersom vi kan uppleva det som att vi handlar intuitivt utan ansträngning eller eftertanke. Erövrade kunskaper och färdigheter finns dock tillgängliga som resurser att lösa problem med. Att våra erfarenheter och det vi är med om påverkar vårt lärande betyder att vi kan uppleva och uppfatta samma skeende på olika sätt: om två personer ser samma film kanske den ena av dem direkt avläser filmens genre och med hjälp av sin genrekunskap har möjlighet att förutse händelseförloppet, medan den andre hela tiden överraskas. Ett annat exempel är att medan den ena fokuserar på att försöka minnas vilken annan film som en viss skådespelare varit med i, så fylls den andre av sorg eftersom dödsfallet i filmen påminner henne om sorgen hon kände när hennes farmor precis gick bort. I detta fall har således både våra erfarenheter av filmmediet och av världen i stort betydelse för hur vi läser filmen (Säljö, 2000:90, 95 & 125 & Säljö, 2005:16 & 66).

Kathleen McCormick (1994) har skapat en receptionsmodell för litteraturläsning som även går att överföra till film. Hennes receptionsmodell beskriver samspelet mellan läsare och bok/film. McCormick väljer att beskriva samspelet som ett möte mellan *repertoarer*. Både filmen och läsaren kan sägas ha en *allmän repertoar* och en *filmisk repertoar*. Medan läsarens filmiska repertoar kan utgöras av uppfattningar om olika slags filmer, tidigare erfarenheter av film, lässtrategier och antaganden om vad film bör vara, omfattar filmens filmiska repertoar aspekter som dess form, berättarperspektiv och intrig.

Den här rapporten handlar inte om filmläsning. Däremot menar jag att på samma sätt som vi kan säga att läsningen av en film beror på vilka allmänna och filmiska repertoarer en viss person besitter, så kommer en persons allmänna och filmiska repertoarer att påverka hur denne löser en viss filmuppgift. I fallet då personen ska göra en film ingår även kunskaper och färdigheter kring filmhantverket i den filmiska repertoaren. Dessutom är det ju så att filmen använder sig av teckensystem som även den som inte har sett en enda film har erfarenhet av. Erfarenheter som kan sägas ingå i våra allmänna repertoarer. Jag tänker på teckensystem som utgörs av kroppsspråk, miljöer, människors placering i förhållande till varandra i ett rum med mera. Även om vi inte tänker på det som en kunskap, så är det så att de flesta av oss skulle kunna visa med vår kropp och röst hur en person uppträder om hon/han blir rädd eller arg.

I min licentiatuppsats *Att sätta erfarenheter i rörelse* (2011) undersöker jag hur elever i en sjunde klass läser film och hur svenskundervisningen kan förvalta deras filmläsning. Undersökningen visar bland annat att vi inte alltid är medvetna om vad som ingår i våra allmänna och filmiska repertoarer, och det är inte heller alltid så enkelt att sätta ord på det. Däremot går det att bli medveten om repertoarerna och synliggöra dem om de sätts i rörelse när vi läser en film eller får i uppgift att göra en film. Repertoarerna kan då synliggöras bland annat i diskussionerna kring vad filmen ska handla om, i utformandet av bildmanuset med mera samt i val av musik och övergångar mellan klipp i redigeringsarbetet. Jag menar att när repertoarerna sätts i rörelse och synliggörs, så innebär det en potentiell lärande situation eftersom omedveten kunskap då kan bli medveten. När jag undersöker vilka möjligheter det finns under lägerveckan att lära sig att göra film, kommer jag att undersöka på vilka sätt deltagarnas filmiska repertoarer kan tänkas förändras och utvidgas under veckan. Något jag särskilt kommer att söka efter i det arbetet är situationer som sätter deltagarnas filmiska repertoarer i rörelse och synliggör dem för deltagarna och ledarna.

Inom den sociokulturella idétraditionen är *den närmaste utvecklingszonen* ett centralt begrepp. Den närmaste utvecklingszonen utgörs av ett kraftfält mellan vad en person kan klara av på egen hand och vad personen kan klara och vill klara med hjälp av stöd från en annan person eller stöd från t ex en skriftlig instruktion (Säljö, 2000:120 & 125). Behöver då dessa möjligheter till lärande endast bestå av ett samspel mellan deltagare och ledare? Självklart inte. Möjligheten till lärande kan

finnas i alla samspel mellan personer som besitter olika kunskaper och färdigheter. Självklart kan också en deltagare handleda en ledare i dennes närmaste utvecklingszon, så att denne får möjlighet att tillägna sig nya kunskaper och/eller färdigheter. Självklart kan detta då både gälla ett samspel mellan deras filmiska och deras allmänna repertoarer. I denna rapport har jag emellertid fokuserat på möjligheten för lärande vad det gäller deltagarna och därför sökt efter potentiella samspel i deras närmaste utvecklingszoner för att få syn på vilket lärande som möjliggörs, vilka filmiska verktyg de får möjlighet att tillägna sig. Förutom att titta på situationer som sätter deltagarnas filmiska repertoarer i rörelse och synliggör dem för deltagarna och ledarna, kommer jag också att titta på vilka sätt samspelet i deltagarnas närmaste utvecklingszon innebär möjligheter att lära sig att göra film.

Roger Säljö (2000) lyfter fram två olika former av *samspel* den i närmaste utvecklingszonen. Det ena kan liknas vid *lotsning* och innebär att den som besitter mer kunskap/färdighet vägleder den andra till att klara en viss uppgift genom att ta bort hinder och svårigheter utan att den som handleds behöver ta ställning eller reflektera kring vad som sker. Den andra formen av samspel innebär att den som handleder istället handleder genom att ställa olika frågor och uppmanar den som handleds att själv ta ställning till vad som bör vara nästa steg i en process. Det är mer krävande, men innebär också att personen som handleds får större insikt i både de intellektuella och manuella momenten (124).

Den närmaste utvecklingszonen är ett begrepp jag kommer använda mig av. Ett annat viktigt begrepp är *EMS*. EMS är redskap vi kan använda för att tänka med eller redskap som kan hjälpa oss att kommunicera med andra. De bevarar helt enkelt information och erfarenheter utanför oss själva (Säljö, 2005:52). Om någon ska handla åt dig kan du till exempel skapa en EMS i form av en handskriven lapp eller ett sms med vad du behöver. Om du behöver få en översikt över din ekonomiska situation kan en tabell över inkomster och utgifter hjälpa dig. EMS skulle också kunna utgöra ett stöd för någon i dennes närmaste utvecklingszon. Ett sådant stöd kan till exempel vara ett youtubeklipp som visar hur du reder en sås. I arbetet på filmlägrer kan EMS utgöras ett bildmanus eller anteckningar kring de olika momenten i redigeringsarbetet.

Nu har vi då kommit fram till deltagarnas arbete med kortfilmen. När jag har analyserat materialet för att kunna beskriva lärandepotentialen i arbetet har jag sökt efter situationer då deltagarnas filmiska repertoarer synliggörs och situationer då det sker ett samspel i någons närmaste utvecklingszon som handlar om att lära sig att göra film. Jag har också tittat på om handledningen sker i form av lotsning eller genom att den som handleds får hjälp att fatta egna beslut om tillvägagångssättet.

Metod

Precis som jag skrev i rapportens inledning har mitt uppdrag varit att undersöka vilka möjligheter deltagarna får att lära sig att göra film under lägret samt att sätta ord på deras upplevelser av filmkollot.

För att få möjlighet att göra detta valde jag att dels intervjua deltagarna före lägret, dels i slutet av lägret. Deltagarna fick information om min medverkan på lägret och syftet med min medverkan genom ett brev som skickades till dem via mail den 24 maj 2013 från Carolina Falk på Film i Skåne (Se bilaga 3.) Jag deltog också på ett informationsmöte den 12 juni och berättade då kort om min bakgrund samt om min roll på lägret. Informationsmötet riktade sig till deltagarna samt deras föräldrar. På plats fanns lägrets pedagoger, Carolina från Film i Skåne, en representant från Ystad Studios och jag. Förutom att pedagogerna och Carolina informerade om kolloveckan, så pratade Pia och Christina också med alla deltagarna för att få möjlighet att börja lära känna dem som personer samt ta del av särskilda önskemål kring boende, mat och annat som kunde vara viktigt för deltagarna att ledarna kände till.

I brevet till deltagarna tydliggjordes att deras medverkan i intervjuerna var frivillig. Jag bad också deltagarna och deras föräldrar fylla i ett separat blad om deltagarna ville medverka eller inte samt om materialet fick utgöra en del av den kommande rapporten som skulle dokumentera lägret. I brevet berättade jag dessutom att de skulle få läsa delar som byggde på deras medverkan i rapporten innan den spreds till andra om jag gjorde bedömningen att det jag skrev skulle kunnas upplevas som obehagligt för deltagarna.² Anledningen till att jag valde att låta såväl deltagarna som ledarna få läsa och kunna ha synpunkter på min rapport, är att det inte är möjligt för mig att anonymisera ledarna, vilket också inneburit att jag låter dem behålla sina namn i min text. Inte heller deltagarna kan jag helt anonymisera, eftersom de medverkar i filmer med sina namn. Dessa filmer kan komma att spridas, och i de fall då det är möjligt att koppla samman deltagarna med filmernas innehåll upphör deras anonymitet. Trots detta har jag valt att ge deltagarna andra namn, så att det inte direkt ska vara möjligt att koppla deras medverkan i texten till dem som personer.

Till detta material kommer samtal med Pia efter lägret, samtal med Carolina Falk före och under lägret och samtal med Carina Jönsson på habiliteringen i Ystad.

² Längre fram fick deltagarna en ny version av brevet och det separata dokumentet med deras godkännande (Se bilaga 4.). Anledningen var att jag hade förstått att vissa deltagare kunde tänka sig att jag spelade in deras medverkan i filmarbetet, men ville inte bli intervjuade. Vid denna tidpunkt hade jag och ledarna också en tydligare bild av hur min medverkan på lägret skulle se ut, och jag kunde därför vara mer precis med vilka moment jag skulle dokumentera.

Valet att intervjua alla deltagarna grundade sig i att jag ville få möjlighet att sitta ner med alla deltagare enskilt för att ge dem möjlighet att sätta sina egna ord på hur de hade upplevt lägret, vad de upplevde att de hade lärt sig och hur de såg på att fortsätta att göra film efter lägret. När det gällde intervjuerna före lägret genomförde jag dem dels för att få en möjlighet att lära känna deltagarna, dels för att få en möjlighet till ett före- och efterperspektiv, åtminstone från några av deltagarna.

Att förmedla upplevelser, tankar och kunskaper med hjälp av ord i en intervjusituation är emellertid inte något som passar alla. När det gällde det här lägret hade jag inte träffat någon av deltagarna när jag bestämde mig för min metod och visste inte vilka de var som personer. Däremot föreställde jag mig att deras funktionsnedsättningar eventuellt kunde göra det särskilt svårt för dem att formulera sig med hjälp av ord. Dessutom hade jag under arbetet med undersökningen i min licentiatuppsats tydligt sett att det för vissa personer, med eller utan funktionsnedsättning, kan vara så att de vill/förmår visa helt andra upplevelser och kompetenser om de får kommunicera på andra sätt än genom att tala eller skriva, till exempel med filmens sätt att berätta.

Detta sammantaget innebar att jag lät dokumentationen av ett av lägrets projekt utgöra en viktig del av mitt arbete. Under detta projekt var jag på plats och spelade dessutom in arbetet med hjälp av en diktafon i syfte att få ett rikare material att arbeta med än enbart det som mitt minne och anteckningar skulle kunna utgöra.

Transkribering av ljudupptagningarna

När du skriver ner vad någon säger är det omöjligt att helt och fullt återskapa det sagda, eftersom kommunikationen i talsituationen innehåller så mycket mer än orden. Även kroppsspråk, blickar och hur man säger något berättar vad en person vill kommunicera. I mitt material utgår jag från diktafonupptagningar av samtal och har således inte tillgång till sådant som kroppsspråk och blickar. Eftersom jag var på plats under arbetet med filmen och under intervjuerna kan dessa saker dock ha påverkat hur jag har uppfattat olika situationer och på så sätt även påverka min analys, beskrivning och tolkning av materialet.

Det finns olika sätt att transkribera tal. Jag har valt att fokusera på innehållet och bearbeta det sagda genom att ta bort sådant som kan göra texten svår att följa genom att skriftspråksanpassa talet. Upprepningar har jag till exempel tagit bort och citaten har jag delat in i meningar. I de fall då jag menar att det är viktigt att det framkommer hur någon tvekar eller betonar något, så visar jag det. Tvekan har jag markerat genom att behålla pauser, tvekljud (t ex 'eh') eller upprepningar. Jag har också valt att behålla talspråkliga uttryck (t ex 'asså' istället för 'alltså') och tapp av preteritumhändelser (t ex 'prata' istället för 'pratade'). Min förhoppning är nämligen att dessa talspråkliga markörer ska påminna dig som läsare av texten om att vissa delar av den består av tal i situationer då de medverkande inte har haft möjlighet att tänka igenom hur de ska formulera sig eller situationer då de har haft möjlighet att

stanna upp och förändra det de sa för att det ska bli mer precist eller välformulerat.
(Se vidare t ex Norrby, 1996.)

Deltagarnas upplevelser av lägret

I det här kapitlet tar jag fasta på vad deltagarna uttrycker om hur de har upplevt lägret och vad de berättar om hur det är att göra film.

Under fredagen, kollots näst sista dag, är deltagarna sysselsatta med olika saker. Medan några färdigställer sina dokumentärfilmer, så förbereder andra lördagens filmpremiär genom att plocka blommor, ställa i ordning möbler och vika popcornstrutar. När det passar deltagarna intervjuar jag dem i ett avskilt kontorsrum.³

Alla deltagare är överens om att de vill söka till nästa års filmkollo om det ges möjlighet; alla uttrycker också på olika vis att lägret har varit en positiv upplevelse för dem och två av dem använder ord som ”vedervärdigt” och ”sorgligt”, när de ska beskriva hur de tror att de kommer att känna när lägret är slut. För några deltagare är det emellertid viktigt att det blir samma deltagare som på årets kollo om de ska söka till nästa år. Även om jag har valt att fokusera på det deltagarna lär sig om film under veckan, framkommer det också väldigt tydligt i mitt material att mötet med andra har varit väl så viktigt för dem som att få lära sig att göra film.

Att få lära känna andra

På frågan om vad som har varit det allra bästa med lägret svarar Oscar och Moa att det har varit att få vänner. Att samvaron med de andra deltagarna har betytt mycket, blir också tydligt i kommentarer som berättar att det starkaste minnet från lägret utgörs av en gemensam promenad med de andra deltagarna och ledarna eller när Erik berättar om ett roligt minne från när hans grupp redigerade kortfilmen och sedan fortsätter:

Sen kommer jag också ihåg filmen *Superhjältar*. Sen kommer jag ihåg väldigt mycket att vi har pratat /.../. Igår till exempel lekte vi dunken där ute vid stugorna. /.../ Vi grillade en kväll också marshmallows och så och korv såna saker. Det är väl de sakerna man kommer ihåg.

Gustav berättar så här:

Jag kan inte säga andra ord vad jag tycker. Jag tycker bara det har varit så superkul så till nästa år sa jag redan igår att jag ville ha chansen att komma till nästa år om det blir en uppföljning. Och kompisarna har varit schyssta och trevliga och man kan kanske hålla kontakten med dom och en massa massa. Det har varit jätteroligt.

Också Tim lyfter på olika sätt fram att han uppskattat att alla hjälpts åt under veckan och menar att samarbetet har fungerat ”perfekt”.

³ Allt material i detta kapitel bygger på intervjuer gjorda den 5 juli 2013.

Coolt, stolt och pinsamt...

... är ord som används för att beskriva upplevelsen av att se de egna filmerna. Av filmerna som Erik har varit med om att göra är han mest nöjd med kortfilmen:

Jag tyckte den blev väldigt, den blev bra redigerad. Det är väldigt mycket redigeringen som jag är stolt över att vi ändrade kontrasterna och tog bort mycket, tog bort färgen, mycket. Då tyckte det blev väldigt bra.

Även Annie känner sig nöjd med kortfilmen och lyfter fram ljudeffekterna som något hon är särskilt nöjd med. När det gäller filmtrailern som var veckans allra första filmuppgift berättar Gustav att:

Sen satte vi ihop det på datorn och efter vi satt ihop det på dator så såg man att det blev jättebra och då då då tyckte jag. Jag satt nästan och fick tårar i ögonen nästan men det var bra eftersom det var så bra.

När Moa berättar om den animerade filmen hon var med och gjorde, berättar hon att hon tyckte att den färdiga filmen blev jättebra. När jag frågar henne hur det kändes att titta på den svarar hon:

Vackert

Det är också Moa som använder ordet ”coolt” när hon berättar om hur hon reagerade på den färdiga kortfilmen som hon var med och gjorde och att hon tyckte det kändes väldigt bra att få vara skådespelare i den filmen också. Oscar berättar under arbetet med kortfilmen att han alltid drömt om att få vara skådespelare, men han tyckte att det kändes ”pinsamt” sedan att lyssna på sin egen röst under redigeringsarbetet. Även Annie beskriver skådespelandet i kortfilmen som ”svårt och pinsamt”. Däremot tyckte hon om att spela offer i trailerfilmen. Veckans sista uppgift - att göra en dokumentärfilm om sig själv - orsakade problem för både Erik och Kalle. Att Erik tyckte att det var svårt menar han beror på att:

Där blev det också en rätt /.../ svår grej för jag kom inte på. Jag hade svårt att komma på vem. Det låter kanske konstigt. Jag är inte säker på vem jag är direkt. Jag brukar inte tänka på vem jag är /.../, brukar inte sätta mig och skriva typ en uppsats om vem jag är. Det är svårt för mig att komma på sånt.

Däremot så berättar Erik att han kunde hjälpa en annan deltagare med filmen genom att föreslå saker han sett göras i andra dokumentärfilmer. När det gäller dokumentärfilmen så kände sig Kalle inte alls nöjd med den första versionen av sin film. Efter att han hade fått se en annan deltagares film fick han dock idéer till hur han skulle kunna göra istället och fick sedan hjälp av ledarna att arbeta fram en ny version av sin film som han blev nöjd med.

Att göra film

Ovan citerar jag Gustav som säger ”Jag kan inte säga andra ord vad jag tycker” och antyder då att han upplever det som att orden inte riktigt räcker till när han ska berätta om hur lägret har varit. När det gäller filmskapandet är det ännu tydligare

att det inte alltid är så enkelt att sätta ord på hur det är att göra film eller vad som kan vara särskilt viktigt att tänka på. När jag ber Annie att berätta så svarar hon:

Det bara liksom hamnar i huvudet ./.../ När jag vill göra något.

Annie beskriver det också som att hon bara gör det av instinkt. Om hon skulle förklara för någon annan hur man gör, så menar hon att det är bäst att helt enkelt visa. Därefter lyfter hon dock fram att hon menar att det viktigaste när man filmar är att innehållet ska passa med ljudet och musiken. Annie har mycket erfarenhet av att just få ihop musik och ljud med innehåll, eftersom hon på egen hand gjort animerade filmer med hjälp av programmet Moviemaker sedan hon var i tolvårsåldern, det vill säga i nästan tio år.

När det gäller vad som är viktigt att tänka på lyfter både Tim och Moa fram klädernas betydelse. Tim genom att berätta om ett klädexempel från en av filmerna:

Vara svartklädd och grå hatt.

Moa svarar:

Det vet jag inte. Dräkten, utstyrseln.

Moa menar också att det är viktigt att:

Hitta bra skådespelare så att rösten matchar.

När jag ber Kalle berätta om hur man gör film, så säger han:

Först filmar vi. Sedan när vi har gjort det så går vi tillbaka och sedan kopplar vi kameran till datorn och går in på iMovie och sedan importerar vi filmerna. Sedan ./.../ klippa filmen som gjort.

Oscar säger:

Ja att man klipper ihop filmen och filmar den och skriver ihop ett manus om filmen.

När det handlar om hur man gör animationer, så berättar Moa att man ska putta lite grand på fjärilslarven och att det kunde vara svårt att veta hur mycket man skulle putta.

Om det är något som är svårt med att filma, så menar både Gustav och Oscar att det i så fall är redigeringen som kan vara svår.

Oscar menar att det särskilt är klippningen som kan vara svår. I sammanhanget vill jag lyfta fram att varken Oscar eller Gustav har redigerat film tidigare.

Gustav menar att han vill lära sig ”jättemycket nu”, men att han behöver ha en lärare han kan be om hjälp under arbetets gång:

Nu kan jag sitta vid en dator och hålla på med film och lite så, men det enda är att man måste nog sitta med en lärare för att trycka ner. Tänk om jag hade tryckt på en

knapp så hade jag kommit till någon helt annanstans än där jag skulle komma och var ska jag komma nu och var ska jag gå vidare nu med och har jag tryckt på fel knapp? Och så får man gå och fråga en lärare. Var tryckte du? Jag tryckte på helt fel knapp och det blev inte alls bra.

När jag pratar med Erik verkar han efter lägret uppleva det som att det är enklare att redigera än vad han trodde före lägret. När han ska försöka sammanfatta vad han tycker att han har lärt sig, så svarar han:

Jag har lärt mig att det är kanske det att det är inte så svårt att vara kreativ egentligen. Det kanske inte är så svårt att använda sig av program på datorer och det är kanske inte så svårt med dataprogram och så.

Utifrån det deltagarna minns och berättar, så är det tydligt att filmarbetet har väckt deras intresse och det har varit en stark känslomässig upplevelse för några av dem att se sina filmer och att prova på att vara skådespelare. För några har det varit enklare att vara just skådespelare än för andra. Att ingen av dem tydligt kan beskriva processen med att göra film betyder inte att de inte kan göra film. Annie beskriver det helt enkelt som att hon gör det av instinkt, men jag vet att hon har lång erfarenhet av att göra film, och i intervjusituationen lyfter hon själv fram att arbetet med att göra animationer har lärt henne saker på vägen. Av min erfarenhet från arbetet med licentiatuppsatsen vet jag att det inte alltid är så enkelt att sätta ord på kunskap och upplevelser, utan att de ibland behöver sättas i rörelse för att de ska synliggöras både för oss själva och för mig som forskare/följare av ett projekt. Nästa kapitel handlar därför om ett av veckans arton projekt, en kortfilm som gjordes av tre av deltagarna.

En film tar form

I det här avsnittet inleder jag med en genomgång av vad deltagarna hunnit med att göra fram till kortfilmsuppgiften och presenterar kortfilmens olika moment. Med utgångspunkt från resultat av arbetet med min licentiatuppsats visar jag därefter att filmarbete kan sätta erfarenheter, kunskaper och förmågor i rörelse och därmed både synliggöra dem och göra det möjligt för oss att blir medvetna om kunskaper och förmågor som vi besitter. Efter det följer ett avsnitt då jag visar hur tre av deltagarnas filmiska repertoarer synliggörs i filmarbetets tre faser. Det avsnittet följs av min tolkning av vilka lärandemöjligheter som uppstår i samspelet mellan ledare och deltagare. Jag lyfter också fram hur arbetet ramas in under kolloveckan samt beskriver tre olika sätt att förhålla sig till kortfilmsuppgiften. Avslutningsvis belyser jag också ytterligare lärandemöjligheter som uppkommer under veckan.

Lärandemöjligheter fram till kortfilmsuppgiften

Efter ett dramapass på måndag morgon presenteras kortfilmsuppgiften för deltagarna. Under kollot har de då hunnit vara med om en teoretisk genomgång av vilka olika bildstorlekar man kan använda sig av när man filmar (totalbild, helbild, halvbild, närbild och extrem närbild). De har också fått prova på att filma i dessa bildstorlekar och stifta en första bekantskap med redigeringsprogrammet iMovie genom att infoga det filmade materialet i något av de filmtraileralternativ som iMovie innehåller. I detta trailerprogram finns förslag på vilka bildstorlekar som är lämpliga att använda sig av i olika sekvenser. Filmsekvensernas tidslängd är förutbestämda precis som bakgrundsmusiken. Förutom att lägga in egna bilder är det också möjligt att foga in filmtitel, texter till bilderna och eftertexter. Utöver trailerfilmen har deltagarna ritat serier och animerat film. Serierna och animationerna hade temat "Ett oväntat möte". I animationsuppgiften gjorde deltagarna gruppvisa bakgrundsmiljöer, lerfigurer och bestämde ett händelseförlopp. Ljudet lade de på i efterhand i redigeringsprogrammet och förutom att använda bakgrundsmusik, så spelade de också in repliker.

När deltagarna får i uppgift att göra kortfilmen har de alltså fått träna på att berätta med bildens teckensystem, de har arbetat med redigeringsprogrammet och fått möjlighet att se vad som är möjligt att göra i redigeringsarbetet av en film. Arbetet med serien kan ses som en förövning till bildmanuset som deltagarna gör som en del av kortfilmarbetet. Utöver det så har dramapasset lyft fram att film också kan handla om att berätta med röst och kroppsspråk. Under dramapasset lyfte Hilda till exempel fram betydelsen av att använda magstöd som skådespelare.

Gruppen jag följer består av Oscar, Erik och Annie. De har redan hunnit arbeta tillsammans med både traileruppgiften och delar av animationsuppgiften.

En sammanfattning av kortfilmsarbetet

Presentation av uppgiften

Pia och Christina håller i det här passet då deltagarna får veta vilka grupper de tillhör och att temat för kortfilmen är ”En god gärning”. Eftersom deltagarna tidigare inte spelat in ljudet till filmerna samtidigt som de filmat, så tydliggör Pia att när de gjorde trailerfilmerna så var ljudet förvalt av programmet och när de gjorde animationerna så lade de på ljud i efterhand. Nu ska de ta upp ljudet samtidigt som de filmar. De får också veta att de före lunch ska planera sina filmer genom att göra ett bildmanus med hjälp av en mall som de har använt tidigare. Efter lunch kommer Pia och Christina att samla dem igen för att gå igenom filmtekniker och ge dem tips inför filminspelningen. Därefter kommer de att spela in filmerna.

Planering av filmen

Jag sitter med i gruppen med Erik, Oscar och Annie. Den större delen av tiden finns också Joel med och även Pia och Christina är delaktiga i delar av gruppens arbete. Efter cirka en halvtimme har gruppen arbetat fram en idé som de presenterar för Pia, när hon kommer fram och undrar hur det går. Oscar och Erik hjälps då åt att berätta att de ska göra en skräck-/dramafilm, som handlar om två vänner som är ute och campar. En av vännerna bryter benet och utan täckning och möjlighet att ringa efter hjälp ska vännerna också hantera det faktum att det finns vilda djur i närheten som har smitit från en djurpark. När det blir dags för lunch är gruppen inte klar med sitt bildmanus, men har händelseförloppet klart för sig.

Genomgång av styrord och tips till filminspelningen

När deltagarna samlas efter lunch tar Pia och Christina upp *styrorden*. Pia förklarar att styrorden är bra att kunna, eftersom det blir lättare för alla att förstå när det är allvar och inspelningen börjar och slutar om man använder styrorden. De berättar att ”Tystnad, tagning” används för att berätta att fotografen sätter på kameran. Efter att fotografen har sagt ”Kameran går”, kan man som skådespelare vänta några sekunder innan man börjar agera. Ordet ”Bryt” signalerar att kameran är avstängd och att man kan sluta agera.

Vid genomgången berättar Pia och Christina också att det är bra att spela in samma scen minst två gånger, så kan man sedan vid klippningen bestämma vilken av scenerna som man vill använda i sin film. Deltagarna ska också tänka på att inte välja för stora bildstorlekar när de spelar in, utan hålla sig nära skådespelarna. De får tipset att inte filma längre bort än en meter från den som talar om man ska kunna höra vad personen säger på den färdiga filmen. Efter en fråga från Erik berättar Christina också att det är möjligt att lägga in ljud från ett klipp som filmas nära i ett som filmas långt ifrån:

Då kan man faktiskt göra så att om vi har bilden här uppe. Ni vet som när vi klippte film. När vi klippte trailern så ligger ju ljudet på ett ljudspår under till. Då är det faktiskt så att man kan separera, alltså dela bilden och ljudet, så då kan man

börja ljudet lite innan närbilden kommer och börja närbilden senare. Det är mycket mycket lättare /.../ när Morris kommer att visa er imorgon⁴

Deltagarna får också veta att de förutom ljudet som spelas in när de filmar har möjlighet att lägga på annat ljud och musik när de redigerar sina filmer, precis som de har gjort i trailerarbetet och när de gjorde sina animationsfilmer.

Innan deltagarna går iväg för att börja filma går de in i kostym- och rekvisitaförrådet för att hitta kläder och saker som de kan behöva under inspelningen.

Annie, Erik och Oscar får en kamera och går iväg med Joel och till en början också Christina för att leta upp en bra inspelningsplats. Efter ca 45 minuter har de hittat en plats de är nöjda med och börjar att spela in scenerna.

Efter en stund kommer Christina tillbaka i sällskap med Pia. Båda stannar sedan kvar hos gruppen tills de har filmat alla scenerna. När de har filmat klart går gruppen tillbaka till Ystad Studios och importerar sitt material till en av datorerna och ger den arbetsnamnet ”En god gärning”.

Redigeringen av filmen

När deltagarna redigerar sina filmer sitter grupperna framför varsin dator i samma rum. De börjar redigeringsarbetet vid tiotiden och redigerar sedan sina filmer ungefär fram till klockan fyra på eftermiddagen med kortare fikapauser och en timmes avbrott för lunch. Runt dem finns alla fem ledare redo att handleda deltagarna när det behövs. Tidigare på dagen har också Morris gått igenom klipptechnik och redigeringsarbetet med dem.

Deltagarna sätter sig framför datorn och ska börja med att välja ut vilket material de vill klippa ihop till film. I många fall har de olika inspelningar av samma scen att välja mellan. När de efter 45 minuter inte har kommit så långt med urvalet av material, så hjälper Christina dem att skriva ner scenerna de ska ha i sin film i kronologisk ordning. Därefter fortsätter de att välja scen efter scen och drar upp delar av det filmade materialet till tidslinjen.

Att synliggöra kunskap

Något av det jag upptäckte i arbetet med min licentiatuppsats *Att sätta erfarenheter i rörelse* handlar om vilka förutsättningar som krävdes för att eleverna i min undersökning skulle kunna sätta ord på sina erfarenheter/kunskaper om film och sina uppfattningar om olika filmer. Resultaten visade bland annat att olika elever hade olika lätt för att uttrycka sin förståelse/uppfattning i olika teckensystem. Medan vissa upplevde det som enklare att prata om något de sett, tyckte andra att det var enklare att få skriva om det. Jag märkte också att det var positivt för eleverna att de var en del av en grupp med andra elever, eftersom någon kunde

⁴ Diktafonupptagning den 1 juli 2013.

förklara hur han menade med att säga att en film var överklig när en annan elev hade satt ord på det han också tyckte men inte själv hade kunnat formulera. Det av licentiatuppsatsens resultat som är verkligt intressanta för just denna undersökning är det som framkom när vi arbetade med filmen *Sjätte sinnet*.

Filmen handlar om en pojke, Cole, som kontaktas av döda människor, eftersom de vill ha hans hjälp. Efter det att vi hade sett filmen, fick eleverna i uppgift att fylla i ett av filmens tomrum genom att först skriva en berättelse om vad de trodde hade hänt huvudpersonen Cole när han blev instängd i ett vindsutrymme och genom sin berättelse förklara vad det var som gjorde att Cole svimmade av under tiden han var instängd. Eleven Björn valde att fylla igen filmens tomrum med en enda mening: ”Och plötsligt slår jag huvudet och svimmar.” Därefter fick eleverna i uppgift att gruppvis göra en film som skulle kunna fylla detta tomrum. Först skrev eleverna ett synopsis, sedan gjorde de ett bildmanus och därefter filmade de samt redigerade filmmaterialet.

I diktafonupptagningen av arbetet med synopsis och bildmanus visade Björn helt andra kvaliteter av sin läsning av filmen än den han förmådde göra när han skulle skriva. Detta gällde både händelseförloppet inne på vinden och hans förmåga att gestalta det.

Min tolkning av skillnader i kvaliteter mellan det som Björn skriver och hans idéer när han får i uppgift att göra film av det, baseras på det faktum att medan skrivna texter är organiserade utifrån kronologins logik är filmen organiserad utifrån både kronologins och rummets logik. Dessutom är filmen multimodal genom att den använder sig av en mängd olika teckensystem parallellt. När Björn får tillgång till fler teckensystem när han ska berätta, så får han också fler idéer. I arbetet med filmen visar han också att han har tillgång till en mängd olika sätt att berätta genom att till exempel lyfta fram hur de ska använda kroppsspråk för att visa Coles rädsla genom att Cole ska sitta ihopkrupen i ett hörn av rummet. Han använder sig av ljusets möjligheter att förstärka känslan av obehag genom att säga att rummet ska vara mörkt. Och han spelar upp musik från sin telefon för att visa vilken musik han tycker att de ska använda för att framhäva olika slags stämningar i scenen.

Arbetet med film satte Björns erfarenheter i rörelse och synliggjorde både dem och hans kunskaper kring filmläsning och att berätta med film på ett helt annat sätt än vad jag hade fått syn på som forskare före det att eleverna gjorde film. Några månader efter filmarbetet med *Sjätte sinnet* intervjuade jag alla eleverna i klassen. När jag frågade Björn vad det var som gjorde att han fick andra idéer när han berättade med film än när han skrev, så menade han själv att det enbart varit ”skojidéer”. Själv värderade han således inte sina berättarkvaliteter så högt (Söderling, 2011:111-119).

När jag planerade arbetet med dokumentationen av filmläget, styrde resultaten av min licentiatuppsats mitt arbete på så sätt att jag ville dokumentera arbetet på fler sätt än enbart genom att intervjua deltagarna. Jag utgick således från att

intervjusituationen inte skulle synliggöra deras nyförvärvade kunskaper om att göra film på samma sätt som en dokumentation av ett praktiskt filmarbete skulle kunna göra. Dessutom var jag intresserad av på vilka vis filmarbetet skulle kunna sätta deras filmiska repertoarer i stort i rörelse och på vilka vis de skulle använda sig av dem i filmarbetet. Det fanns ju en möjlighet att arbetet med kortfilmen skulle kunna sätta delar av deras filmiska repertoarer i rörelse och på så vis synliggöra erfarenheter och kunskaper för såväl deltagarna själva som för mig. På så vis skulle arbetet med kortfilmen kunna göra omedveten kunskap till medveten. Som jag skrev i avsnittet ”Utgångspunkter och begrepp”, menar jag ju att alla erfarenheter innebär en möjlighet till lärande, men att det inte är alltid som den som lär är medveten om detta.

Spielberg, magstöd och *SvampBob Fyrkant*

Arbetet med kortfilmen består av tre faser: planering, filminspelning och redigering. I de olika faserna av arbetet är det olika teckensystem som står i centrum för arbetet med filmidén. Det kan vara en del av förklaringen till variationen av i vilken grad de olika deltagarna synliggör sina filmiska repertoarer.

I alla tre faserna av arbetet synliggörs alla deltagarnas filmiska repertoarer vid några tillfällen, förutom under filminspelningen då Oscar helt verkar fokusera på sin egen roll som skådespelare. Det är emellertid viktigt att komma ihåg att jag i analysen av materialet utgår från diktafonupptagningen av det. Förmodligen är det så att en analys av det filmade materialet skulle kunna visa på fler tillfällen då deras repertoarer synliggörs. I rollen som skådespelare kan vi till exempel använda både våra egenupplevda erfarenheter och våra medierade. Medierade erfarenheter är erfarenheter som vi har tillägnat oss genom att till exempel se filmer och spela dataspel. I planeringsarbetet av filmen är det Oscars filmiska repertoar som tydligast synliggörs, och under filminspelningen så är det Erik som tydligast synliggör sin repertoar. Även i redigeringsarbetet är det Eriks filmiska repertoar som synliggörs mest, men denna fas av arbetet är också den fas då Annie är mest aktiv, och vi får också tydligast syn på hennes repertoar i inspelningen av redigeringen.

Planeringsarbetet

Som vi kan se under rubriken ”Planeringen av filmen”, så inleder Oscar och Erik arbetet med filmen genom att diskutera vilken genre de vill välja för sin film. För dem båda framstår det som självklart vad genre betyder och vad det innebär. Frågan är hur medvetna de är om att detta är kunskap de har tillägnat sig genom att se många filmer i dessa genrer och på så vis tillägnat sig kunskaper kring vad som ofta utmärker dessa filmgenrer. Oscar, som föredrar att titta på filmer i komedi- och skräckgenren, vill gärna att de ska göra en skräckfilm. Erik driver att de ska göra en dramafilm. När Annie har anslutit till gruppen och blir tillfrågad om vad hon tycker, visar hon att hon också besitter denna genrekunskap genom att mena att de inte ska välja att göra en film i skräckgenren, eftersom hon tycker att filmen

ska sluta positivt. Kanske har hon och Oscar olika erfarenheter av filmgenren, erfarenheter som i detta fall krockar med varandra, eftersom Oscar menar att en skräckfilm visst kan sluta positivt så det behöver inte vara en faktor som ska påverka valet av filmgenre. Så småningom enas de om att göra en skräck-/dramafilm och ganska snart har de också bestämt händelseförloppet.

Som vi har sett tidigare handlar filmen om två vänner som är ute och campar. När jag i intervjun frågar Oscar vad hans favoritfilmer i skräckgenren brukar handla om, berättar han att de just handlar om detta: vänner som är ute och campar. Även om Oscar inte säger det explicit när han diskuterar fram idén i gruppen, så ingår således denna möjlighet i hans filmiska repertoar. Han berättar dock i intervjun att det som oftast brukar hända sedan i filmerna han ser, att någon blir kidnappad, inte gick att genomföra i deras kortfilm, eftersom de var för få i gruppen.

I planeringsarbetet kan vi få syn på Annies filmiska repertoar när hon redan i denna första fas av arbetet pratar om hur de kan lägga till ljud i redigeringen. Annie är också den i gruppen som snabbast tänker ut effektiva bildlösningar när Pia undrar vilka bildstörlekar de vill berätta med. Både Oscar och Erik har också erfarenheter av redigeringsarbetet som de har tillägnat sig under lägret. Oscar har sett att det är möjligt att lägga till saker i redigeringsarbetet och har förmodligen sett filmer tidigare med berättarröster, eftersom han föreslår att de ska lägga till en berättarröst i redigeringen. Att Oscar ännu inte har fördjupade kunskaper i redigeringsarbetet visar sig när han föreslår att de även ska lägga till bilder på de djur som ska ha rymt från en djurpark i deras film. I detta fall är det tydligt att Oscar inte har suttit och försökt klippa ihop bilder/filmklipp som är gjorda i olika sammanhang till en fungerande enhet, eftersom han då förmodligen insett att det är oerhört svårt att klippa ihop bilder från olika sammanhang till en fungerande helhet.

Filminspelningen

I denna fas är det Annies praktiska erfarenheter av att göra film som synliggörs. Annie föreslår till exempel att filmen ska sluta med att de tonar till svart, vilket visar att hon har kunskap om redigeringsprogrammets olika övergångar mellan klipp. Dessutom föreslår Annie att de ska flytta kameran i en viss scen för att kunna filma en scen ur ett ytterligare perspektiv. Erik synliggör i det här arbetet att han deltagit med engagemang under Hildas dramapass på morgonen när han påtalar att skådespelarna ska använda sig av sitt magstöd. När det gäller andra aspekter som synliggörs av hans filmiska repertoar handlar det förmodligen om erfarenheter som hans filmläsning gett honom eller andra egenupplevda erfarenheter. Dessa aspekter handlar om hur skådespelarna ska agera. Ett exempel är att han förslår att Oscar kan ha en stel blick, ”lite Spielberg”, i en viss scen.

Redigeringen

Förutom referensen till Spielberg, så förekommer även andra referenser som visar att erfarenheter av en mängd olika filmer finns i deltagarnas repertoar. I

redigeringsarbetet förekommer referenser till vitt skilda filmer som *Ronja Rövardotter*, *Insidious*, *Alien*, *Emil i Lönneberga* och *Svampbob*. I några fall är det tydligt varför referenserna görs. Både *Insidious* och *Svampbob* nämns för att visa vilka associationer olika deltagare får av musiken som finns tillgänglig i redigeringsprogrammet. I andra fall förstår jag inte varför referenserna görs, men själva existensen av dem visar att också redigeringsarbetet sätter deltagarnas erfarenheter i rörelse och synliggör på så sätt deras filmiska repertoarer.

I avsnittet ”Det är inte så svårt att vara kreativ” lyfter jag särskilt fram hur Erik förhåller sig till filmarbetet och hur arbetet med redigeringen får honom att upptäcka möjligheter till att förbättra filmen de redigerar. Min tolkning är att det som gör att Erik kan uppleva denna förtjusning över redigeringsprogrammets möjligheter är det faktum att hans filmiska repertoar innehåller så många exempel på hur film kan berättas och vilken betydelse klipptechnik, ljus, musikval och övergångar kan få och han blir förtjust när han upptäcker att redigeringsprogrammet gör det möjligt för honom att använda sig av berättaridéerna han får till den egna filmen. Ett exempel från arbetet är att Erik till exempel undrar om det är möjligt att lägga in en slowmotion-effekt i en scen. Han föreslår också att de i en scen ska förstärka känslan av att vännerna i skogen är iakttaga genom att lägga på en viss musik och använda en nedtonad ljussättning, och han tycker att det är viktigt att de har högt ljud, eftersom det brukar vara högt ljud i skräckfilmer.

Precis som under filminspelningen är det Annies praktiska filmkunnande som synliggörs under redigeringen, och det verkar vara så att Annie träder in i arbetet framför allt när hon märker att hon kan tillföra något de andra inte kan. Annie är också den enda i den här gruppen som har redigerat film innan lägret. I arbetet med redigeringen så tar hon upp och föreslår att de ska använda toning i något klipp, vilket Erik blir positivt överraskad av att man kan göra i redigeringen. Trots att Annie inte har använt sig av redigeringsprogrammet iMovie före lägret, kan hon ändå ta över arbetet när de andra inte hittar ljudeffekten de önskar, eftersom hon både vet var hon kan hitta ljudet på nätet och under lägret tillägnat sig kunskap om exakt hur hon kan göra för att lägga in det i filmen. Annie är också den som säkert sköter arbetet med att lägga in texter som filmtitel och eftertexter och laborerar med olika fonter och teckenstorlekar för att alla ska bli nöjda i gruppen.

Samspelets lärandemöjligheter

I det här avsnittet beskriver jag och tolkar materialet utifrån den analys jag har gjort av hur samspelet ser ut i deltagarnas närmaste utvecklingszon med hjälp av frågorna: *Vad handlar samspelet om?* och *Sker handledningen i form av lotsning eller genom att den som handleds får hjälp att fatta egna beslut om tillvägagångssättet?*

När jag analyserade materialet och samspelet mellan deltagare och ledare upptäckte jag några saker som jag menar är viktiga att lyfta fram för att förstå vad som karakteriserade arbetsprocessen. Själva temat för uppgiften ges av ledarna, men

idén och filmgenren arbetar de tre deltagarna fram tillsammans. Det är också deltagarna som gör manuset, filmar och huvudsakligen sköter datorn under redigeringen. Jag menar dock att samspelet mellan deltagare och ledare är av största vikt för utformningen av den färdiga filmen och att deltagarna känner sig så nöjda med den som de gör.

De två huvudansvariga ledarna, Pia och Christina, har båda gedigna filmkunskaper och erfarenheter av pedagogiskt arbete. I samspelet med deltagarna använder de sina kunskaper för att stötta deras arbete. Jag har valt att kategorisera samspelet i tre olika kategorier för att enklare kunna få syn på lärandemöjligheterna som synliggörs i filmarbetet.

Den första typen av samspel innebär inte några direkta lärandemöjligheter kring just filmskapande för deltagarna. Detta samspel är inte heller något som kommer till stånd på deltagarnas initiativ. Istället agerar ledarna helt enkelt när de som pedagoger upplever att någon form av stöttning behövs för att deltagarnas samarbete ska fungera och för att deltagarna ska må bra. De kan till exempel gå in i situationer då deltagarna inte är riktigt överens om vad de ska välja för musik eller hur filmen ska sluta. I något fall går Morris in och tydliggör för deltagarna vad de olika personerna i gruppen säger att de vill göra och ber dem välja bland dessa alternativ, i något fall förslår Pia att de ska ta en paus för att få möjlighet att fundera en stund, och när det gäller filmens avslutning så föreslår Hilda ett annat alternativ än alternativen som först fram av gruppmedlemmarna, ett förslag som alla i gruppen accepterar och blir nöjda med. När det gäller deltagarnas välmående handlar det om att ledarna försäkrar sig om att de dricker och äter samt tar paus emellanåt. Utöver detta stöd agerar ledarna också i situationer då arbetet inte riktigt förs framåt eller då fokus riktas på annat håll. I dessa situationer kan det handla om att de gör deltagarna uppmärksamma på hur mycket tid de har till sitt förfogande eller att de genom frågor styr över till exempel samtal om annat än filmen tillbaka till filmarbetet.

Även om denna typ av samspel inte innebär lärandemöjligheter kring att göra film, menar jag ändå att ledarnas stöttning behövs för att deltagarna ska hålla fokus på uppgiften och inte ge upp när de inte riktigt kommer överens eller blir trötta. Att deltagarna har en så positiv bild av att göra film kan säkert delvis förklaras av de hela tiden finns i ledarnas fokus och att ledarna värnar om att de ska ha det bra och slutföra filmen.

När det gäller samspel mellan deltagare och ledare så innebär det en mängd olika lärandemöjligheter avseende olika aspekter i filmskapande. Det handlar om bildstorlekar, kameravinklar, kamerarörelser, logiska händelseförlopp, längden på filmklipp, övergångar mellan filmklipp, effekter som slowmotion, ljussättning, diegetiskt ljud, ickediegetiskt ljud, kamerahandtering, inställning av stativ, arbetsprocessen i redigeringsprocessen och hantering av redigeringsprogrammets möjligheter som reglering av ljud och beskärning av bild.

När det gäller lärandemöjligheter om filmskapande i samspelet handlar det både om samspel som kan beskrivas som lotsning och samspel som innebär att personen som handleds får större insikt i både intellektuella och manuella moment.

I vissa fall uppstår det samspel i deltagarnas närmaste utvecklingszon när deltagarna vänder sig till ledarna för att på olika sätt få stöttning. Det deltagarna då önskar från ledarna är någon typ av lotsning. Det kan till exempel handla om att få hjälp med vilka skruvar man ska använda för att ställa in stativet så att det står rakt eller var i redigeringsprogrammet de ska gå in för att kunna ta bort ljudet från en scen. Vid något tillfälle är det dock så att en av ledarna inte riktigt får rätt på stativet utan det blir Erik som till sist kommer på hur han ska göra och ledaren konstaterar då nöjt att hon fått lära sig något nytt av honom. Någon gång sker denna lotsning också i flera steg som när deltagarna vill göra en cutaway som de tidigare förstått är möjlig att göra och som de menar passar i deras film. I det fallet sitter någon av deltagarna vid datorn och sedan lotsar Hilda dem fram i arbetet med att få göra cutawayen.

Samspel som kan karakteriseras som lotsning sker också på ledarnas initiativ då någon av dem upptäcker att de kan förbättra deltagarnas arbete genom att visa dem på olika möjligheter. Denna lotsning på ledarnas initiativ förekommer framför allt under filminspelningen och redigeringsarbetet. Ett exempel på denna lotsning är när Pia och Christina kommer fram till gruppen när de har filmat ett antal scener och upptäcker att Erik står ganska långtifrån och filmar. Att Erik känner att han behöver komma nära skådespelarna ibland för att kunna berätta vad som händer på ett tydligt sätt, märks när man tittar på det filmade materialet, eftersom han emellanåt zoomar för att variera bildstorleken och komma nära. Kamerorna deltagarna har till sitt förfogande kräver emellertid att de står nära och filmar om det ska kunna gå att höra vad skådespelarna säger, och Pia visar därför Erik hur nära han behöver stå när han filmar. När Erik filmar på egen hand utan ledarstöd gör han det i långa sekvenser utan att byta kameravinkel och/eller bildstorlek. När Pia och Christina är med gruppen lotsar de istället honom i arbetet och visar hur han kan bryta ner scenerna i olika sekvenser och filma scenerna ur olika kameraperspektiv och kameravinklar. De föreslår också att gruppen ska filma naturbilder som de kan använda som inklippsbilder längre fram i redigeringsarbetet. Som vana filmskapare ser de nämligen framför sig hur de kommer att kunna använda dem för att uppnå den effekt av osäkerhet deltagarna önskar få med i filmens avslutning, då de vill att vännerna i filmen ska förstå att de har vilda djur i närheten av sig.

I redigeringsarbetet finns också en mängd exempel på hur deltagarna erbjuds möjligheter att lära genom att ledarna lotsar dem fram i arbetet genom att berätta om redigeringsprocessens olika steg. Ledarna betonar till exempel att de ska inleda arbetet med att titta igenom allt material, sedan välja ut de bästa scenerna och lägga dem efter varandra i tidsordning och sedan finklippa samt arbeta med övergångar och olika effekter. Ledarna betonar också att klippen inte bör vara för långa och visar hur de kan beskära en bild samt att de ska eftersträva att klippa i en rörelse.

Samspel som tillkommer på ledarnas initiativ kan också vara mer kognitivt utmanande. Om samspelet som kan liknas vid lotsning främst handlar om bilden, arbetsprocessen och redigeringsprogrammets möjligheter, så handlar detta samspel mer om själva historien som berättas och om ljud och ljus. Initialt i planeringen av filmen finns det dock ett samspel i deltagarnas närmaste utvecklingszon som handlar om vilken bildstorlek de ska välja. Under lägret är detta med bildstorlekar något deltagarna fått arbeta med då de den allra första dagen fick en uppgift då de just skulle filma ett antal klipp i de olika bildstorlekarna. Därefter har också deltagarna arbetat med detta när de gjorde sina animationer. De känner därför till vad bildstorlekar är och får använda den kunskapen när Pia frågar dem vilka bildstorlekar de ska använda i filmens inledning. Deltagarna ger förslag och Pia bekräftar dem i att de väljer bildstorlekar som kommer fungera väl. När Pia låter dem på egen hand reflektera över de olika möjliga bildstorlekarna i förhållande till historien de ska berättas, utmanas de kognitivt och potentialen i att de ska fördjupa sina kunskaper i bildberättande ökar. När det gäller samspel kring bildens del av filmberättandet sker resterande del i form av lotsning som vi sett ovan. En film är dock inte enbart organiserad av bildens och rummets logik utan också av tiden och händelserna.

När det gäller berättelsens händelseförlopp sker stöttningen i form av ett mer krävande samspel då deltagarna får ledarnas hjälp att klargöra vissa luckor i berättandet genom att det ställs frågor till dem kring vad de vill berätta, hur de ska få olika saker att hänga ihop på ett logiskt sätt och (under redigeringsarbetet) i vilken följd de ska berätta sin historia. Ledarna går också in och handleder deltagarna när gruppen efter ungefär en timmes arbete inte riktigt kommer vidare i sitt arbete med att välja ut de bästa scenerna och länka samman dem i programmets tidslinje. Christina hämtar då papper och penna och skapar en *EMS* till dem genom att skriva ner scen efter scen genom att fråga deltagarna vad som händer i deras film. Efter det att Christina på så sätt skapat ett hjälpmedel till dem där de befinner sig i sin närmaste utvecklingszon, blir det betydligt enklare för dem att slutföra arbetet med att välja och föra upp lämpliga klipp på tidslinjen. Även när det gäller ljudeffekter och stämningsskapande musik/ljud, så är det handledning genom att ledarna visar på möjligheter och sedan ställer frågor som hjälper deltagarna att fatta beslut om vad de vill göra för att filmen ska bli som de vill.

Ytterligare en viktig komponent i samspelet deltagare och ledare emellan är att det ledarna säger till deltagarna sägs i en väldigt positiv och uppmuntrande anda. Det deltagarna säger och gör kommenteras hela tiden på ett positivt sätt, vilket både påverkar stämningen på ett positivt sätt och innebär att deltagarna förstår att de är på rätt väg. Det är också så att då någon av ledarna menar att det finns något deltagarna bör tänka på eller förändra, så inleds det de säger med något positivt och sedan läggs rådet till. Ett annat kännetecken på ledarnas sätt att bemöta deltagarna är att de presenterar sina råd som förslag och möjligheter. De betonar hela tiden att det är deltagarna som väljer, att det är de som äger sin historia. Deltagarna är dock receptiva och följer råden som de får i alla fall som jag har dokumenterat.

Förklaringen till varför de väljer att följa råden kan vara att de har stor respekt för ledarna och/eller att de helt enkelt ser att förslagen kommer att förbättra deras film.

Dessutom tycker jag att det verkar som att ledarnas positiva sätt att kommentera deltagarnas förslag och handlingar samt berömmet de ger deltagarna smittar av sig på deltagarnas sätt att prata till varandra. I slutet av filminspelningen berömmar Erik till exempel sina skådespelare på ett positivt sätt.

Inramningen av arbetet

Arbetets betydelse

Deltagarna är väl motiverade till att arbeta med kortfilmsuppgiften och huvuddelen av tiden är det på den deras fokus ligger. Det finns dock några exempel på hur de tappar fokus och/eller kommer in på andra saker att prata om eller leka med redigeringsprogrammet genom att till exempel spela upp scenerna baklänges. I de situationerna kommunicerar ledarna tydligt att det är filmarbetet de ska ägna sig åt på ett mjukt och positivt sätt. På så sätt kommunicerar ledarna att deltagarnas filmarbete är viktigt och att det är självklart att de ska slutföra sin uppgift. Att arbetet är viktigt blir också tydligt när en av deltagarna ber om paus och får svaret vid några tillfällen att hon får vänta, eftersom hon behöver vara med på det gruppen ska göra just då. Vid något annat tillfälle får hon svaret att hon ska fråga de andra i gruppen före hon tar pausen. Vid några tillfällen går också ledarna och hämtar deltagare som saknas när viktiga beslut ska fattas i gruppen. Detta sammantaget bidrar till att rama in arbetet som viktigt och betydelsefullt.

En känsla av autencitet

Något annat som förstärker känslan av att deltagarnas arbete är betydelsefullt, är det faktum att de utför filmarbetet i Ystad Studios. Rymdskeppet från TV-programmet *Vintergatan* står uppställt i det rum där de arbetar och fikar. Deltagarna vet också att i närliggande studios har professionella filmproduktioner ägt rum, filmproduktioner som de själva sett på bio eller hemma på TV, som till exempel *Bron*. Denna inramning förstärks av att deltagarna får använda fina filmkameror och ett redigeringsprogram som deltagarna tycker är bra och "avancerat". Pia och Christina förstärker den professionella inramningen genom att jämföra deras arbetsprocess med den som äger rum vid en professionell filminspelning och genom att lära dem använda samma styrorord som används vid professionella filminspelningar och ledarna pratar om dem som fotograf, regissör och skådespelare.

Tre deltagare

I föregående avsnitt har jag visat på hur möjligheter till lärande uppstår när deltagarnas erfarenheter sätts i rörelse, när ledarna har teoretiska genomgångar och i samspelet människor emellan under kolloveckan. Jag har också valt att lyfta fram

faktorer i inramningen av arbetet som jag tror har haft betydelse för deltagarnas sammanfattande bild av lägret.

I det här avsnittet, ”Tre deltagare”, lyfter jag fram exempel på hur Oscar, Erik och Annie förhåller sig till arbetet med kortfilmen. Syftet med avsnittet är att visa att olika deltagare kan förhålla sig på olika sätt till lägerveckan beroende på att de har olika erfarenheter, personligheter och intressen. På så vis ser möjligheterna till lärande olika ut för olika personer och deltagarnas filmiska repertoarer kan därför komma att förändras och utvidgas på olika sätt.

Att brottas med en dröm

I arbetet med kortfilmen är Oscar aktiv i alla delar av arbetet och kommer med många olika förslag. Han berättar dock att det han alltid har drömt om är att få vara med i en riktig film och om att få ha huvudrollen. Att vara skådespelare är viktigare för honom än att vara med i idéskapandet och redigeringsarbetet av filmen. Vad det skulle vara för slags film vet inte Oscar, utan det viktiga verkar vara just detta att få vara skådespelare och få ha huvudrollen. Under lägret hade han en av huvudrollerna i kortfilmen, och i dokumentärfilmen om sig själv är han den självklare huvudpersonen. Den filmen menar Oscar att han hade i huvudet hela tiden. Före lägret har han endast varit med i en annan film, men den var det andra som redigerade.

Att vara skådespelare är dock inte alltid så lätt. Plötsligt i redigeringsarbetet sitter du och tittar på dig själv i en viss filmad situation om och om igen. Det är annorlunda än att se sig själv i en spegelbild eller på ett fotografi. Du möter dig själv och såväl ditt utseende som din röst, och ditt sätt att agera framstår väldigt tydligt och klart. För Oscar ställer det till problem att behöva lyssna på sin egen röst och på så sätt bli medveten av hur han låter när han pratar. Det tycker Oscar är pinsamt och jobbigt. Så jobbigt att han flera gånger skruvar ner ljudet under vissa av filmens scener. Gång på gång återkommer Oscar till att han inte tycker om att lyssna på sig själv. Gång efter gång får han också höra andra, både andra deltagare och ledare, säga att de också tycker att det är svårt att lyssna på sig själv och att de inte håller med honom om att han låter konstigt. När han till slut får se den färdiga filmen på stor duk tycker han inte längre att det är pinsamt att lyssna på den egna rösten.

Före lägret har Oscar således drömt om att få ha huvudrollen i en film och längtat efter detta. I filmarbetet förstår han att det inte bara är lustfyllt och roligt, utan att det också kan vara svårt att se och lyssna på sig själv om och om igen utan att kunna förändra något. Men han får också tid att vänja sig vid sin röst genom lyssna på inspelningar av den om och om igen och han får höra att vi alla uppfattar vår röst på ett annat sätt när vi lyssnar på den i någon form av inspelning jämfört med i det verkliga livet. Han får också mycket bekräftelse på att andra tycker att hans sätt att prata fungerar väl. Till slut kan han låta bli att skruva ner ljudet och blir inte generad. När lägret är slut vill han fortfarande spela in film och fortsätta med detta.

Om vi kopplar detta till en eventuell förändring av Oscars filmiska repertoar under veckan, så kvarstår hans vilja att spela in film och vara skådespelare. Repertoaren har dock utökats med erfarenheten att det inte är så enkelt att höra sig själv, men också att det är något som Oscar kan sätta sig över och till slut bortse ifrån. Vid intervjun berättar Oscar att han gärna fortsätter att göra film, men att han inte har den tekniken hemma i form av filmkamera och dator till redigering som behövs för att göra film.

”Det är inte så svårt att vara kreativ”,

säger Erik när jag vid intervjun i slutet av veckan ber honom sammanfatta vad han har lärt sig under kolloet.

I samband med filmkollet får jag möjlighet att intervjua Erik både före och efter lägret samt att följa hans arbete med kortfilmen. Det han berättar för mig och det jag har dokumenterat av hans arbete med kortfilmen, gör det möjligt för mig att tolka vad han menar med detta, eftersom det är tydligt att arbetet med filmen på olika sätt visar honom att det är möjligt att vara med och berätta en historia samt att hans idéer är värdefulla och fungerar bra.

När jag träffar Erik den 12 juni talar han snabbt om för mig att han inte vill vara med och synas i någon film. Längre fram i intervjun lägger han till att han kan tänka sig att vara med som skådespelare om rollen ligger nära honom som person. Erik berättar också i intervjun att han hoppas att han ska få lära sig avancerade saker under lägret. När jag ber honom förklara vad han avser med ”avancerade saker” utvecklar han sitt svar och berättar att han både tänker på sådant som är möjligt att göra med redigeringsprogrammet och sådant som har med hur man filmar att göra; han är intresserad av att lära sig att filma så att det ser verklighetstroget ut, så att det till exempel blir tydligt i en scen vilken relation två personer har till varandra.

Under veckan deltar Erik i allt arbete. När det gäller dokumentärfilmen väljer han dock att inte göra den. Han menar att det beror på att han inte är säker på vem han är. I intervjun i slutet av lägret så berättar han så här om sitt arbete med serien, som var en individuell uppgift:

Jag blev tyvärr inte klar med den. Det var så svårt för mig att få idéer då som vanligt då. Vi fick helt enkelt. Jag började rita lite. Sedan kom jag inte på något mer.

Förutom att han menar att det är svårt för honom att komma på idéer, så menar han också att han inte kan rita. I ett annat sammanhang berättar han att han inte är så förtjust i att skriva.

När jag följer hans arbete med kortfilmen, så verkar det emellertid inte alls vara svårt för honom att komma på idéer, förutom i inledningsfasen av arbetet. Gruppen pratar om vilken genre de ska välja för sin film. Erik vill att de ska välja drama, medan Oscar vill att de ska välja skräck. Erik suckar och säger att det är svårt. Oscar låter sig dock inte stoppas av att de inte har bestämt genre, utan går

vidare och föreslår att de kan ha en vänskapsscen med två vänner som är ute och går. Erik lyfter igen fram att det är jobbigt, eftersom han är helt ”out of ideas”. Annie och Oscar spånar vidare på Oscars idé. Det är tydligt att Erik lyssnar, eftersom deras förslag på idéer sätter igång hans idéskapande, och efter en kort stund verkar det som att han ser hur deras idé kan omsättas i en skräckfilm och då tar han tag i deras idéer och utvecklar dem vidare. I resten av planeringen av själva historien är Erik väldigt aktiv.

Innan de går ut och filmar lyssnar Erik noga under Pia och Christinas genomgång och frågar om vad som är möjligt att göra med den tillgängliga tekniken under inspelningen och sedan vid redigeringen. Efter att Pia och Christina har betonat vikten av att vara nära skådespelarna när de pratar, vill Erik få det bekräftat att han inte kan filma på långt håll om någon pratar. Christina berättar då att det är möjligt vid redigeringen att lägga in ljud från ett klipp i ett annat. Det innebär att Eriks grupp kan filma samma scen på två olika avstånd och sedan lägga in ljud från klippet som är filmat i närbild i det klipp som är filmat långtifrån. Erik vill också veta om det är så att han samtidigt kan få med dialog och bakgrundsljud som fågelkvitter. Pia tror först att han menar vad som är möjligt att lägga till i form av olika ljudeffekter och berättar att redigeringsprogrammet innehåller massor av olika ljudeffekter.

E: A ja jag tänkte mer så ljudet som man hör det ljudet som hörs i realtid när man

P: Mm

E: spelar in. Går det? Asså, går det ihop? Går det att kombinera, alltså alltså tal och sånt om det är en bild långtifrån?

P: Ja

E: Med det ljudet som spelas in i realtid också?

P: Ja, det går.

E: Jamen vad bra.

När gruppen sedan ska filma är det Erik som är fotograf. Att han tycker att det är viktigt att det ska se bra och verkligen ut är tydligt, eftersom han är noga med vilken plats de väljer för inspelningen. De ska ju skildra det vilda genom kameran. Under själva filminspelningen är Erik noga med att det ska bli bra när han filmar. Han provar till exempel att panorera med kameran avstängd innan han filmar själva scenen. Erik är också noga med att få rätt på kamerans inställningar när stativet hamnar snett. Som vi ser i avsnittet ”Filmiska repertoarer som synliggörs” får Erik också många idéer under inspelningen när det gäller hur skådespelarna ska agera och säga sina repliker.

Före lägret har Erik aldrig arbetat med redigeringsprogram, vilket till exempel blir tydligt när han i inledningen av arbetet frågar om det verkligen går att ta bort ljud när filmen ska redigeras. Allteftersom han upptäcker redigeringsprogrammets olika möjligheter, får han dock också syn på olika saker som de kan göra med sin film

och ställer frågor kring sådant han anar att man kanske också skulle kunna göra. Han blir också förtjust över hur replikerna låter när han upptäcker att det är möjligt att spela upp ett klipp baklänges. Några gånger tycker Erik att det blir svårt och låter då någon annan ta över arbetet vid datorn. Någon gång tycker han också att ”proffsen” kan ta över.

Både han, Oscar och Annie fortsätter dock att arbeta med sin film tills de är klara med den. Under hela arbetet med redigeringen är Erik aktiv: han frågar om det går att filma scener i slowmotion, han är noga med att de ska klippa bort sekvensen då en av skådespelarna tittar in i kameran och han för fram hur ordningen på scenerna kan öka spänningen – han föreslår att de ska klippa in en bild på träd i händelseförloppet för att skapa en känsla av att de två camparna är iakttagna. I slutet av redigeringsarbetet frågar han om det kanske är möjligt att göra något med ljuset i filmen och blir nöjd när det är möjligt att göra alla scener mörkare och på så sätt förstärka filmens dystra stämning.

För Eriks del så innebär således vissa av lägreets uppgifter att han hamnar i situationer som liknar situationer han varit i innan då han har svårt att komma på idéer när han ska rita eller skriva. Filmarbetet innebär dock också andra erfarenheter, erfarenheter som både handlar om att arbetet hela tiden sker i samspel med andra och när han själv inte vet hur arbetet ska drivas vidare så kan en idé från någon annan visa på en möjlighet som han kan acceptera och sedan utifrån detta förslag få fler idéer som han kan tillföra arbetet och få se att de fungerar. Filmarbetet innebär också att Erik får prova att berätta en historia på andra sätt än genom att rita eller skriva. När jag följer arbetet är det tydligt att filmens sätt att berätta passar honom och ger honom idéer under arbetets gång. Detta gäller särskilt redigeringsdelen av arbetet. Förutom att Eriks erfarenheter av att se film blir en tillgång för honom i filmarbetet, så innebär samspelet med de andra och filmens sätt att berätta att Erik också får uppleva att det inte är så svårt att vara kreativ, en erfarenhet som bryter av mot den bild han har av sig själv som säger att han har svårt att få idéer.

Att få visa och göra istället för att prata

Annie är en av de deltagare som har mest praktisk erfarenhet av att göra film sedan tidigare. Hon har till exempel lärt sig använda programmet Moviemaker på egen hand och brukar använda det för att klippa ihop egna musikvideos. Annie har också gått ett gymnasieprogram som gjorde det möjligt för henne att även arbeta med animationer i skolan. När jag pratar med Annie får jag intrycket av att det framför allt är att animera som intresserar henne, inte vilka historier hon berättar. Det intrycket grundar sig bland annat på att hon berättar att i framtiden vill hon gärna gå på en animationsskola, men då vill hon helst få arbeta med andras idéer.

Något som är tydligt när jag intervjuar Annie den 12 juni och 5 juli är att hon inte alltid hittar orden som kan berätta vad hon tänker eller tycker, åtminstone berättar hon inte om det på ett utförligt sätt för mig. Ibland svarar hon till exempel

kortfattat på frågorna och ibland svarar hon, efter en tids tystnad, att hon inte vet. Annie säger också vid det första intervjutillfället att hon inte är så bra på att berätta om filmer eller ”om saker”.

Däremot visar gärna Annie gärna upp saker på sin telefon när jag intervjuar henne, både animationer och film som hon har gjort själv och klipp från en animerad långfilm som hon tycker mycket om. Dessutom är det så att Annie vid flera tillfällen refererar till filmer som hon har sett, gjort eller filmer som gjorts under lägerveckan genom att citera något från en film och då även härma röstläge och intonation så att vi som lyssnar förstår att det hon säger just då är hämtat från en film.

Under arbetet med kortfilmen, så är Annie tyst under stora delar av arbetet. Detta gäller särskilt själva filminspelningspasset. Att Annie inte pratar mer beror dock inte på att hon inte är engagerad i arbetet. När det gäller själva filmidén, är det Annie som föreslår att filmen kan handla om två vänner som är ute och går när den ena snubblar, något som får stor betydelse i den färdiga filmen. Annie är också den som ritar och skriver bildmanuset när de andra i gruppen inte vill, och hon ritar bilderna noggrant och tydligt. Annie föreslår också bildlösningar som fungerar väl.

När gruppen filmar är Annie med och deltar som skådespelare med inlevelse och närvaro, men vid något tillfälle ber hon de andra att hjälpa henne med vad hon ska säga. I redigeringsarbetet sitter Annie mycket tyst. I början kommenterar hon saker som har att göra med vad hon gör i bild och hur hon ser ut. Under arbetets gång inflikar Annie också emellanåt saker som visar att hon noga följer arbetet. Det kan till exempel handla om att hon uppmärksammar de andra på att det finns mer material som behöver klippas bort eller att de ska komma ihåg att få med en viktig händelse. I slutet, när det börjar bli dags att lägga på ljudeffekter och lägga in texter, är det tydligt att Annie känner att hon har saker att tillföra arbetet som de andra inte klarar. När inte den ljudeffekt finns i iMovie som de vill ha, tar Annie helt enkelt över arbetet vid datorn och letar snabbt och effektivt upp ljudet de önskar och lägger in det i arbetet. Vid intervjun frågar jag Annie om det finns något särskilt som hon kände sig särskilt stolt över när hon såg den färdiga filmen, och då lyfter hon just fram ljudeffekterna.

När Hilda frågar Annie om hon vet hur hon ska göra ett visst moment svarar hon inte, utan visar att hon kan genom att helt enkelt göra det. När jag intervjuar Annie i slutet av lägret lyfter hon fram att hon uppskattar att hon har fått lära sig iMovie eftersom det är ett mer avancerat program än Moviemaker. Däremot kommer hon inte kunna fortsätta att på egen hand förvalta den kunskapen, eftersom hon inte har tillgång till iMovie hemma.

För Annie är det viktigaste med kollot att få träffa andra och när jag intervjuar henne i slutet av veckan menar hon att det är vänskapen med de andra hon kommer att sakna. När hon samarbetar med de andra tar hon inte så stor plats genom att prata, men filmarbetet visar att det går att vara fullt delaktig i det på

andra sätt och för Annie fungerar det väl att komma med vissa förslag genom att prata, men framför allt genom att visa och göra. Själv menar hon att hon helst arbetar med andras idéer, men när hon senare i veckan gör en dokumentärfilm om sig själv driver hon det arbetet själv och utformar innehållet på egen hand med stöd av andra av deltagarna som håller i kameran och ställer frågor till henne som hon själv har formulerat.

Andra lärandemöjligheter under veckan

Under den resterande delen av kolloveckan arbetar deltagarna vidare med två olika filmprojekt. I det ena filmprojektet får de prova på att ställa frågor till Pax som kommer på besök från TV-programmet *Vintergatan*. I det andra filmprojektet får deltagarna möjlighet att göra dokumentärfilmer om sig själva. Inför det arbetet ser de Christina Erman Widerbergs film *Bomber och granater, knivar och gafflar* och får höra henne berätta om filmen och om vad det innebär att göra en dokumentärfilm.

Arbetet med dokumentärerna är något som jag inte kan skriva om inom ramen för den här rapporten. När jag såg filmerna berördes jag emellertid starkt av hur modiga deltagarna var när de skulle berätta om sina liv och hur fint deras berättelser nådde fram till mig som åskådare. Något som till exempel var väldigt tydligt i filmerna var att många deltagare delade erfarenheter av att känna utanförskap beroende på sina funktionsnedsättningar. Jag hoppas därför att dessa filmer får stor spridning i sammanhang med människor som kan vinna på att få större insikt i hur unga människor med funktionsnedsättningar upplever olika saker samt hur viktigt det därmed är att även de får möjlighet att berätta om sina liv i olika uttrycksformer.

Utöver detta så rör sig ofta samtalen om film på olika sätt under lägerveckan. Alla deltagare och ledare visar klipp från filmer som de tycker om, vilket gör det möjligt för dem att få syn på vilka filmer olika personer tycker om och på olika sätt anknyta till dem. De ser också på avsnitt från *Vintergatan* tillsammans. Utifrån min syn på lärande så innebär också alla dessa samtal och situationer möjligheter till lärande som jag inte kan fånga in i denna rapport, men som naturligtvis för deltagarna utgör en viktig del av vad de får med sig från lägret.

Sammanfattning och diskussion

Den 29/6-6/7-2013 anordnades ett filmkollo i Ystad Studios för unga människor med lindrig funktionsnedsättning. Lägrets ansvariga pedagoger, Christina Erman Widerberg och Pia Ivarsson, tog initiativ till lägret och samarbetade med Carolina Falk på Film i Skåne för att kunna genomföra det. Lägret finansierades av Statens kulturråd, Region Skåne, Barnhabiliteringen i Ystad, Studieförbundet Vuxenskolan och Film i Skåne samt av deltagaravgifter. I deltagarinformationen framkommer att syftet med lägret är att deltagarna ska inspireras och lära sig mer om hur man gör film, och i projektbeskrivningen av lägret lyfter man också fram vikten av att ungdomarna får vara stjärnor i historier som de själv väljer att berätta samt att de ska få göra sig själv och sin värld synlig. Dessutom vill Christina och Pia minska fördomar som säger att det är för svårt och komplicerat för unga med funktionsnedsättning att göra film.

Mitt uppdrag har varit att dokumentera lägret genom att undersöka vilka möjligheter deltagarna får att lära sig att göra film under lägret samt att sätta ord på deras upplevelser av filmkollot. För att kunna göra detta intervjuade jag några deltagare före lägret och nästan alla av dem i slutet av lägret. Jag följde också lägrets kortfilmsprojekt och dokumenterade det med hjälp av en diktafon. I den här avslutande delen av rapporten kommer jag att sammanfatta samt diskutera dokumentationens resultat.

Min genomgång av tidigare publicerat material kring filmprojekt för unga med funktionsnedsättning visar att det inte finns så mycket skrivit i Sverige, Danmark och Storbritannien, men i det publicerade materialet finns det ändå goda exempel på att det fungerar väl för unga med funktionsnedsättning att göra film. Att det fungerar för unga med funktionsnedsättning att göra film visas också tydligt av det faktum att minst två av filmkollots deltagare är självlärda vad det gäller redigeringsprogrammet Moviemaker och på egen hand gör filmer hemma. Det finns även saker som tyder på att filmmediet är något som kan passa just människor med funktionsnedsättning väl. Ett exempel är Holmgaard och Pedersen som i "Animated Learning: Understanding Autism from the Perspective of Animation" menar att arbete med animationsfilm passar barn med funktionsnedsättningar inom autismspektrat väl. En anledning är att deras självförtroende kan öka när de märker att de besitter förmågor som är viktiga i arbetet med animationsfilm: en välutvecklad visuell förmåga och förmåga att kunna fokusera på detaljer. En annan anledning är att deras förmåga att berätta historier och själv förstå historier kan öka när de själv får skapa rörliga bilder. Det finns även annat material som lyfter fram betydelsen av att få tillgång till fler sätt att uttrycka sig om det är så att man har svårt att kommunicera med hjälp av tal eller skrift samt att elever i särskolan ofta behöver få öva sig i att planera och att filmarbetets klara struktur för planering och genomförande därför passar dem väl.

När jag intervjuar Christina och Pia berättar de att lägerveckan har utformats på ett sätt som innebär att tempot ska vara lugnt och att alla ska få möjlighet att lära sig processen i sin egen takt. Ledarna har också valt att bo tillsammans med deltagarna nära Ystad Studios. Christinas och Pias tidigare erfarenhet av filmarbete med unga med funktionsnedsättning är något som Carina Jönsson på Barnhabiliteringen i Ystad lyfter fram som viktigt för att lägrets deltagare ska få göra saker på sina egna villkor, något som inte alltid är möjligt för dem när de deltar i sammanhang som är öppna för alla. Både Christina och Pia betonar dock att i mötet med lägrets deltagare är det vilka deltagarna är som personer som är det viktiga för dem, inte vilka diagnoser de eventuellt har.

Under lägerveckan får deltagarna prova på en mängd olika sätt att göra film: filmtrailrar, animationer, kortfilmer, reportage och dokumentärfilmer. Ledarna vill ge deltagarna möjlighet att upptäcka att film kan innebära många olika slags sätt att berätta och på så sätt ge dem möjlighet att hitta något som passar just dem. När det gäller vissa delar av filmberättandet, som till exempel ljudet så innebär utformningen av lägret också att svårighetsgraden ökar mellan de olika uppgifterna: i traileruppgiften använder de färdiginspelat ljud, i animationsfilmen lägger de på ljud i efterhand som både består av ljud från redigeringsprogrammet och ljud som de spelar in när de redigerar filmen och i kortfilmsuppgiften spelar de in ljudet samtidigt som de filmar. I dokumentärfilmsuppgiften så tar de upp ljud med hjälp av en separat mikrofon. Denna progression innebär att deltagarna får allt fler teckensystem de ska ta hänsyn till när de berättar i takt med att de blir allt säkrare på att agera samt att hantera kamera och redigeringsprogram. Under kolloveckan får deltagarna också särskilda genomgångar av bildstorlekar, styrord och redigeringsprogrammet iMovie samt rita serier, träffa Pax från *Vintergatan* och vara med på ett dramapass. På kvällarna hinner de även med andra saker som att se avsnitt från *Vintergatan* och grilla. Lägret avslutas med en filmgala då de arton filmerna som gjorts under filmkollot visas.

Deltagarna blir uppdelade i tre grupper när de ska göra sin kortfilm med temat ”En god gärning”, och jag följer gruppen med Erik, Annie och Oscar. Arbetet består av att planera filmen genom att göra ett bildmanus av idén, att filma och att redigera. I de olika faserna av arbetet är det berättande med olika teckensystem som står i fokus. Inledningsvis är det till exempel viktigt att någon kan skriva och rita när bildmanuset ska utformas.

I arbetet med kortfilmen uppstår olika former av lärandemöjligheter. En del av dem uppstår när deltagarnas erfarenheter sätts i rörelse i arbetet med filmen. När erfarenheterna sätts i rörelse kan också deltagarnas filmiska repertoarer synliggöras. En persons filmiska repertoar utgörs av en persons uppfattning om olika slags filmer, tidigare erfarenheter av film, lässtrategier och antaganden om vad film bör vara samt kunskaper och färdigheter kring filmhantverket. I arbetet med kortfilmen blir det exempelvis tydligt att det i deltagarnas filmiska repertoarer ingår genrekunskap, att val av olika bildstorlekar kan ge olika effekter och kunskaper om

kameravinklar samt kroppsspråkets, ljusets och tempots betydelse när vi berättar med film. Att deltagarna har olika erfarenheter och därmed till exempel behärskar olika teckensystem olika väl blir också tydligt, eftersom de inte är lika aktiva i alla delarna av arbetet. Det är till exempel tydligt att det är Annie som har mest erfarenhet och kunskap om redigeringsprogrammet, eftersom hon enkelt och effektivt kan hantera det när de andra deltagarna inte vet hur de ska gå tillväga. Att deltagarna har olika erfarenheter, personligheter och intressen innebär också att de under veckan förhåller sig på olika sätt till arbetet och att lägret på så sätt innebär att de får olika erfarenheter och olika möjligheter att lära sig hur man gör film.

Något som är svårt att avgöra är vad i de filmiska repertoarerna som har erövrats under kolloveckan och vad deltagarna bär med sig sedan tidigare. Det är också svårt att avgöra om enbart synliggörandet av kunskaper/förmågor räcker för att göra dem till medveten kunskap. Min tolkning av deltagarnas arbete är dock att det i vissa fall innebär att synliggörandet av kunskap också förmår göra den medveten. Det gäller i synnerhet Erik vars filmiska repertoar innehåller många exempel på hur film kan berättas och vilken betydelse klipptechnik, ljus, musikval och övergångar kan få, och han blir förtjust när han upptäcker att redigeringsprogrammet gör det möjligt för honom att använda sig av berättaridéerna han får till den egna filmen. Han upptäcker helt enkelt att ”Det är inte så svårt att vara kreativ”. Jag föreställer mig att det innebär att han i framtiden mer medvetet kan använda sig av sin kunskap redan när filmen planeras och filmas.

Under veckan pågår ständiga samtal om film, både om filmerna som görs under veckan och filmer som ledare och deltagare har sett. Dessa samtal innebär i sig en lärandemöjlighet, men jag tror att lärandepotentialen som uppstår när deltagarnas erfarenheter sätts i rörelse av filmuppgifterna ytterligare skulle kunna öka om ledarna hjälper deltagarna att få syn på lyckade val i filmerna och förstå vad det är som gör dem lyckade. Detta skulle till exempel kunna ske om man hade mer systematiska samtal i samband med filmvisningarna på lägret. I dessa samtal skulle deltagarna kunna berätta om de olika valen de har gjort och vad de anser om dess effekter. Ledarna skulle kunna visa på andra möjligheter och på så sätt ge deltagarna ännu fler möjligheter att välja mellan i arbetet med nästa filmuppgift.

En av styrkorna i arbetet med just filmediet är att det är en berättarform som använder sig av en mängd olika teckensystem parallellt och att många av dem kan vi ha erfarenhet av och därmed en förmåga att använda även om vi aldrig tidigare har gjort film. Exempel på detta är till exempel vad som behöver finnas med i en berättelse för att den ska vara intressant att ta del av eller hur vi använder kroppsspråk för att visa hur vi upplever något. En annan styrka utgörs av det oftast är ett kollektivt arbete i vilket det är en styrka att olika personer besitter olika kompetenser och att de vill inta olika roller. På så sätt ges stora förutsättningar för alla att känna sig delaktiga och uppleva att de bidrar med viktiga saker till arbetet. Det kan vara alltifrån att säga en replik på ett visst sätt, till att välja en lyckad kostym. Arbetet kan också fortskrida trots att vissa personer väljer att vara passiva

under delar av arbetsprocessen. I arbetet med kortfilmen vill till exempel varken Oscar eller Erik skriva eller rita när det är dags att göra bildmanuset, medan Annie som är en van och skicklig tecknare gärna gör det.

Filmarbetets styrkor kan också sägas utgöra dess svagheter, eftersom alla inte behöver lära sig att klara av de olika momenten på egen hand för att filmen ska kunna bli till. Om målet är att exempelvis deltagarna på filmkollot ska kunna göra film på egen hand är det således viktigt att ledarna på det här filmkollot fullföljer det som de menar är viktigt: att alla får möjlighet att prova på de olika rollerna vid en filminspelning och hantera redigeringsprogrammet.

I Christinas och Pias vision kring filmlägre ingår att deltagarna ska få spela huvudrollen och vara stjärnor i historier som de själva väljer att berätta. När det gäller dokumentärfilmsuppgiften sker detta på ett självklart sätt, men även i arbetet med kortfilmen är det tydligt att just filmidén är något deltagarna förmår att utforma helt på egen hand. Redan efter en halvtimmes arbete vet de vilken historia de vill berätta. Stöttnen från ledarna gäller således andra aspekter av filmarbetet som utformning av bildmanuset, välja en bra inspelningsplats, placering av kameran och hanteringen av redigeringsprogrammet. Samspelet deltagare och ledare emellan innebär också att olika former av lärandemöjligheter uppstår. Den första typen av samspel innebär inte direkt lärandemöjligheter kring att göra film, eftersom det handlar om stöttnen av deltagarnas samarbete och för att de ska må bra. Det kan till exempel handla om att ledarna hjälper deltagarna med att tydliggöra vilka alternativ de har att välja mellan i en viss situation eller att uppmana dem om att pausa. Min tolkning av detta samspels betydelse är dock att det har stor betydelse för deltagarnas positiva upplevelse av lägerveckan, eftersom ledarna så tydligt värnar dem och vill att de ska ha det bra.

Denna omsorg bidrar säkert också till att deltagarna är så mottagliga som de är för lärandemöjligheterna som uppstår i den typen av samspel som rör bildstorlekar, kameravinklar, kamerarörelser, logiska händelseförlopp, längden på filmklipp, övergångar mellan filmklipp, effekter som slowmotion, ljussättning, diegetiskt ljud, ickediegetiskt ljud, kamerahantering, inställning av stativ, arbetsprocessen i redigeringsprocessen och hantering av redigeringsprogrammets möjligheter som reglering av ljud och beskärning av bild. Att detta samspel överhuvudtaget kan uppstå beror på att de medverkande ledarna har gedigna kunskaper i såväl filmens olika teckensystem och hur tekniken hanteras samt i vad som är viktigt att särskilt hjälpa nya filmskapare med. Den framgång som filmkollot i Ystad uppvisar både vad det gäller deltagarnas upplevelse och kvaliteten i deras filmer är således inte något som sker per automatik när vi låter unga människor arbeta med film, utan beror på ledarnas förvärvade kompetens och erfarenhet.

Samspel som innebär lärandemöjligheter kring film sker på två olika sätt. Det ena kan liknas vid lotsning och innebär att den som besitter mer kunskap/färdighet vägleder den andra till att klara en viss uppgift genom att ta bort hinder och

svårigheter utan att den som handleds behöver ta ställning eller reflektera kring vad som sker. Den andra formen av samspel innebär att den som handleder istället handleder genom att ställa olika frågor och uppmanar den som handleds att själv ta ställning till vad som bör vara nästa steg i en process. Det är mer krävande, men innebär också att personen som handleds får större insikt i både de intellektuella och manuella momenten. Om samspelet som kan liknas vid lotsning främst handlar om bilden, arbetsprocessen och redigeringsprogrammets möjligheter, så handlar den mer kognitivt krävande formen av samspel mer om själva historien som berättas och om ljud och ljus.

När jag samtalat med Pia den 8 oktober 2013 betonar hon vikten av att fokusera på bildens betydelse när hon handleder nya filmskapare och vikten av att de har gjort ett välfungerande bildmanus innan de börjar filma. Min tolkning av att ledarna intuitivt väljer att stötta deltagarna genom att lotsa dem när det gäller bilden, arbetsprocessen och redigeringsprogrammets möjligheter är att deltagarna har svårare att lyckas med dessa delar av arbetet inom tidsramen deltagarna har till sitt förfogande. Vad kan det bero på att deltagarnas filmiska repertoar möjliggör att de nästan på egen hand kan skapa ett fungerande händelseförlopp, men har betydligt svårare när det gäller att omvandla berättelsen till fungerande bilder? Kan det bero på att de i många olika sammanhang har stött på berättelser och därför är väl förtrogna med hur de bör vara uppbyggda för att bli intressanta eller beror det på att det är svårare för oss människor att få syn på filmskaparnas val av bildstorlekar, kameravinklar och kamerarörelse?

I *Att sätta erfarenheter i rörelse* (2011) skriver jag ”att filmskapare använder sig av likheter mellan våra ögons sätt att fungera och kamerans. Ögonens och kamerans liknande rörelsemönster innebär att kameran kan göra panoreringar och tilta, utan att det upplevs som betydelsebärande, eftersom det påminner om ögats normala rörelser” (58).⁵ Det kan således vara så dessa likheter mellan våra ögons sätt att fungera och kamerans gör att vi inte lägger märke till kamerarörelserna på samma sätt som en ny händelse, ljudet i en film eller att ljussättningen förändras.

I arbetet med kortfilmen hinner inte deltagarna i gruppen som jag följer göra klart sitt bildmanus innan det är dags för filminspelning. Om de hade gjort det är det möjligt att de hade behövt mindre stöttning under filminspelningen eftersom många av valen redan hade varit gjorda. Det är också möjligt att bildmanuset hade utgjort ett stöd för dem, en *EMS*, i arbetet med redigeringen.⁶ När gruppen ska redigera tar det lång tid för dem att komma igång med arbetet och det är inte förrän Christina hjälper dem att skriva ner händelseförloppet i kronologisk ordning som

⁵ I texten refererar jag till Torben Kragh Grodals *Filmoplevelse : en indføring i audiovisuel teori og analyse* (2003).

⁶ EMS är redskap vi kan använda för att tänka med eller redskap som kan hjälpa oss att kommunicera med andra. De bevarar helt enkelt information och erfarenheter utanför oss själva (Säljö 2005:52).

de verkligen kan påbörja redigeringsarbetet. Min tolkning är att deltagarna behöver detta yttre stöd för att komma vidare i arbetet och organisera det. Det blir för kognitivt utmanande för dem att hålla händelseförloppet i huvudet samtidigt som de ska välja ut de bästa filmklippen och infoga dem i tidsordning.

Att göra film innebär många möjligheter till olika former av konkret, yttre stöttning, vilket kan vara ytterligare en anledning att filmskapande passar unga människor med funktionsnedsättning väl. Bildmanuset är ett sådant exempel som innebär att deltagarna under arbetets gång ser filmen växa fram och vet var i kronologin de befinner sig när de utformar bildberättandet. Under filminspelningen fungerar också bildmanuset som ett tankeredskap, eftersom det påminner filmskaparna om att valen av bilder redan är gjorda så att de i den fasen av arbetet istället kan fokusera på att agera och sköta kameran. Dessutom visar exemplet ovan att en yttre struktur av händelseförloppet förenklar arbetsprocessen för deltagarna och tillåter dem att fokusera på själva redigeringen när de arbetar med iMovie, istället för att fundera på scenernas tidsordning. Dessutom är det möjligt att på pappret stryka de scener som man har tagit med och på så sätt få hjälp med hur mycket av arbetet som återstår. I filmarbetet innebär också själva det filmade materialet en EMS i sig, eftersom det är ett material som går att titta och lyssna på samtidigt som man pratar om det. Detta i motsats till hur det hade varit om uppgiften istället hade varit att skriva en berättelse eller dramatisera den. I de fallen behöver de medverkande istället aktivt börja skriva ner sina idéer för att konkretisera dem för de andra och bevara dem på andra sätt än i minnet.

En möjlighet för att ytterligare öka lägreets lärandemöjligheter skulle kunna vara att ännu mer medvetet arbeta med att skapa EMS under lägerveckan. På sätt och vis görs detta under lägerveckan, eftersom ledarna samlar deltagarnas serier och animationslådor på ett ställe och på så sätt påminner alla om det arbete som man har gjort tidigare under lägerveckan. Förutom att alla påminns om arbetet så ger serierna och animationslådorna också upphov till olika samtal kring dessa uppgifter. Denna samling av material skulle kunna utökas och en "tidslinje" skulle kunna växa fram med bilder och text under veckan. Efter genomgången av bildstorlekar skulle till exempel bilder på de olika bildstorlekarna kunna skrivas ut och anslås på tidslinjen. Bildstorlekarna skulle också kunna kopieras över till ett dokument som deltagarna hade kunnat ha framför sig i arbetet med bildmanuset. När ledarna har gått igenom styroden skulle de på samma sätt kunna anslås och så vidare.

Ett av lägreets syften är att inspirera unga människor till filmskapande, ett syfte som kan sägas vara väldigt väl uppfyllt, eftersom alla som jag intervjuar lägreets näst sista kollo dag vill fortsätta att göra film även om ingen av dem har tillgång till redigeringsprogrammet iMovie hemma, och många inte heller har tillgång till kameror eller något annat redigeringsprogram. Deltagarna hoppas också att det ska bli ett nytt filmlager som de kan delta i och vill då helst att det ska vara precis samma deltagare på också det lägret.

Även om alla deltagare är delaktiga på olika sätt i filmerna de gör är det också tydligt att de bidrar olika mycket i olika faser av arbetet och att deras förmåga att helt på egen hand göra vissa moment också den varierar. Alla deltagare har emellertid varit med i de olika momenten och fått stöd av både varandra och av ledarna för att arbeta med sin film i dessa olika moment. Förmodligen besitter de alla mer kunskap än vad de tror att de gör. För att de ska upptäcka denna kunskap fullt ut bör de ges fortsatta möjligheter att arbeta med film. Som det ser ut idag finns det inte någon möjlighet att göra det hos till exempel något studieförbund.

Ett förslag från mig är därför att framtida ansökningar om medel till filmläget även innehåller medel till att köpa in iPads med redigeringsprogrammet iMovie som deltagarna under veckan får/får låna. De bör också få använda iPaden i någon av de avslutande filmuppgifterna, så att de får möjlighet att bli förtrogna med såväl inspelningsfunktionen som iPadens version av iMovie. När läget är slut får de sedan en uppgift de ska göra film av helt på egen hand med hjälp av iPaden och sedan visa för de andra deltagarna och ledarna vid en återträff en månad senare. Under denna månad bör deltagarna också ha möjlighet att ta kontakt med någon av ledarna och med varandra för att få hjälp att lösa problemen som uppstår på vägen. Med tillgång till tekniken och en tydlig uppgift skulle lärandemöjligheterna som erbjudits under kollovecka ytterligare kunna öka och nyförvärvad kunskap kunna befästas. På så sätt erbjuds deltagarna en reell möjlighet att fortsätta att kommunicera med hjälp av filmmediet och få fortsätta att göra sig själva och sina världar synliga.

Överlag är deltagarna mycket positiva när jag ber dem berätta om sina upplevelser av filmkollot. För många av dem har mötena med de andra deltagarna och ledarna varit väl så viktigt och betydelsefullt som att de har fått lära sig att göra film. Det är också tydligt att arbetet med filmerna gett dem olika känslomässiga upplevelser, eftersom de berättar att resultaten av arbetet med till exempel redigering och ljudeffekter har fått dem att känna sig stolta, att de tyckte att filmerna var ”vackra” eller ”coola” samt att någon nästan fick tårar i ögonen när han såg en av filmerna eftersom han tyckte att den var så bra. Att vara skådespelare har för några varit ”svårt och pinsamt”.

Att sätta ord på hur man gör film eller vad som är viktigt att tänka på när man gör film verkar det vara svårare för deltagarna. När de ska svara på frågor som rör filmskapandet så lyfter någon fram klädernas betydelse eller att välja skådespelare vars röster passar in i filmen. Några fokuserar också på själva processen och berättar om de olika momenten som ingår i filmskapandet: filma, importera materialet och klippa det. Att det inte är möjligt att sätta mer ord på skapandeprocessen innebär dock inte att de inte kan filma. Lärande är ofta en tyst inre process som kan vara svår att upptäcka, och det är inte alltid som vi märker att vi använder oss av något vi har lärt, eftersom vi kan uppleva det som att vi handlar intuitivt utan ansträngning eller eftertanke. Erövrade kunskaper och färdigheter finns dock tillgängliga som resurser att lösa problem med.

Referenser

- Danielsson, Helena (2002). *Att lära med media. Om det språkliga skapandets villkor i skolan med fokus på video*. Stockholm: Stockholms universitet.
- Drotner, Kirsten ([1991] 1995). *At skabe sig selv. Ungdom, æstetik, pædagogik*. Köpenhamn: Nordisk Forlag A/S.
- Eriksson, Emma ([2008] 2009). "Film är magiskt och gränsöverskridande på Ängen". Hämtad den 8 juni 2013 från <http://kkuriren.se/nyheter/katrineholm/>.
- Falk, Carolina (2013). Samtal den 5 juli 2013.
- Holmgaard, Aase & Pedersen, Hanne (2012). "Animated Learning: Understanding Autism from the Perspective of Animation". International conference. The Future of Education 2nd Edition.
- Holmgaard, Aase (2013). Mailkontakt den 7 oktober 2013.
- Ivarsson, Pia (2013). Telefonsamtal den 8 oktober 2013.
- Jönsson, Carina (2013). Telefonsamtal den 8 oktober 2013.
- Kress, Gunther (2003). *Literacy in the New Media Age*. London: Routledge.
- Kress, Gunther & Selander, Staffan (2010). *Design för lärande – ett multimodalt perspektiv*. Stockholm: Norstedts.
- Lindstrand, Fredrik (2006). *Att göra skillnad. Representation, identitet och lärande i ungdomars arbete och berättande med film*. Stockholm: HLS förlag.
- Nordström, Ulf (red.) (2005). *Roligt, helt enkelt*. Karlstad: Film i Värmland.
- Norrby, Catrin (1996). *Samtalsanalys. Så gör vi när vi pratar med varandra*. Lund: Studentlitteratur.
- McCormick, Kathleen (1994). *The Culture of Reading and the Teaching of English*. Manchester: Manchester University Press.
- Nordberg, Marie & Åberg, Magnus (2011). "Filmläger ur ett genusperspektiv". Karlstad: Karlstads universitet.
- Reid, Mark (2013). Mailkontakt den 2 oktober 2013.
- Rostvall, Anna-Lena & Selander, Staffan ([2008] 2010). Design och meningsskapande – en inledning. I: Rostvall, Anna-Lena & Selander, Staffan (red.). *Design för lärande*. Stockholm: Norstedts Akademiska förlag. S. 13-27.
- Sahlin, Fredrik & Viklund, Klas (2006). "Film i särskolan – delade upplevelser och skaparglädje". I *Zoom 1*/2006.
- Säljö, Roger ([2000] 2010). *Lärande i praktiken. Ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Norstedts (Prisma).
- Säljö, Roger (2005). *Lärande och kulturella redskap. Om lärprocesser och det kollektiva minnet*. Stockholm: Norstedts Akademiska förlag.
- Söderling, Maria (2011). *Att sätta erfarenheter i rörelse*. Malmö: Malmö högskola.

Inspelat material

Material	Datum	Tid
Diktafonupptagning av intervju med Erik	12/6	55:29
Diktafonupptagning av intervju med Annie	12/6	23:36
Diktafonupptagning av intervju med Kalle	12/6	31:28
Diktafonupptagning av intervju med Pia	27/6	01:07.49
Diktafonupptagning av intervju med Christina	27/6	01:18:34
Diktafonupptagning av planeringsarbetet med kortfilmen	1/7	45:00
Diktafonupptagning av filminspelningen (1-2)	1/7	01:15:31
Diktafonupptagning av importen av arbetet	1/7	05:53
Diktafonupptagning av redigeringsarbetet (1-5)	2/7	04:11:37
Diktafonupptagning av intervju med Gustav	5/7	43:21
Diktafonupptagning av intervju med Annie	5/7	30:52
Diktafonupptagning av intervju med Tim	5/7	22:21
Diktafonupptagning av intervju med Oscar	5/7	26:09
Diktafonupptagning av intervju med Moa	5/7	36:40
Diktafonupptagning av intervju med Erik (A+B)	5/7	47:33
Diktafonupptagning av intervju med Kalle	5/7	37:48

Bilagor

Bilaga 1 Flygblad om filmkollot

Bilaga 2 Lägerschema

Bilaga 3 Deltagarbrev 1

Bilaga 4 Deltagarbrev 2

Bilaga 1 Flygblad om filmkollot

För första gången någonsin arrangerar Film i Skåne och Studieförbundet Vuxenskolan ett filmläger i Ystad Studios Film Camp för ungdomar med lindrig funktionsnedsättning! Anmälan är öppen för ungdomar mellan 14-25 år. Kollot har plats för 10 deltagare. Sista anmälningsdag är den 17/5 2013.

På vårt Filmkollo ska vi bl.a skriva manus, filma i en riktigt studio där många kända filmer spelats in och där rekvisita och scenografi finns kvar som deltagarna på filmkollot kan använda i sitt eget filmskapande, vi ska redigera, titta på film, animera med lera, ha teaterövningar och göra en film med rymdhjälten Pax (Sanna Persson Halapi) från "Vintergatan".

På kvällarna kommer vi att ha olika kul aktiviteter : Grillning, filmvisningar, sång och musik. Vi kommer att spela spel och ha en massa annat skoj för oss! Syftet med kollo är att deltagarna ska inspireras och lära sig mer om hur man kan uttrycka sig både genom praktiska och teoretiska övningar. Inga förkunskaper krävs, bara ett brinnande intresse för att skapa film! Den 6 juli avslutar vi filmkollot med en stor filmfestival! Då rullar vi ut röda mattan, bjuder på popcorn, pompa och ståt, och visar upp alla filmer som producerats under veckan för föräldrar, syskon och andra intresserade.

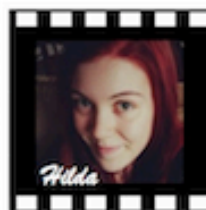
Ta chansen att vara med om en spännande vecka fylld av filmvisningar, föreläsningar, övningar, workshops, eget filmskapande och gemenskap i sommarstaden Ystad. Priset är 1500:- per deltagare. I priset ingår allt under veckan; samtliga måltider, boende, utrustning och arbetsmaterial, kvällsaktiviteter samt premiär för deltagarna och deras familjer sista dagen.

Konstnären och filmaren Christina Erman Widerberg samt filmpedagogen Pia Ivarsson ansvarar för kursen. Pia ingår i Film i Skånes pedagognätverk "Beställ en filmpedagog" och jobbar med praktiskt filmskapande på alla stadier i grundskolan och i särskolan. Christina arbetar som filmare, konstnär och pedagog. Hon har undervisat på bland annat Konsthögskolan Valand, Filmhögskolan i Göteborg och på Kulturcentrum Skåne.

Till sin hjälp har de Morris Widerberg, Hilda Ivarsson och Joel Widerberg. Morris studerar på Filmlinjen på Fridhems Folkhögskola och kommer bl.a att leda workshops i redigering. Hilda studerar på Musikallinjen vid Eslövs Folkhögskola och kommer bl.a att leda workshops i scenframställning. Joel går sista året på Enar Hansens Estetlinje i Malmö kommer bl.a att arbeta med bildmanus.

Vi bor i mysiga lägenheter på det gamla regementsområdet, ett stenkast från Ystad Studios. Christina, Pia, Morris, Hilda och Joel kommer att bo med er under hela kolloveckan. Frukosten fixar vi tillsammans, lunch och middag får vi serverat av "Glade Krögaren".

Deltagarna måste kunna fungera i grupp, ha koll på sin egen medicinerings och måste kunna tillgodogöra sig undervisningen. Tack vare bidrag från Kulturrådet och KulturSkåne är kostnaden subventionerad. Gå in nu och anmäl dig på Studieförbundet Vuxenskolas hemsida: www.sv.se/skane. Vid högt anmälningstryck kommer ett urval av deltagare att göras.

KULTURRÅDET

Bilaga 2 Lägerschema

OBS! Frukost kl 9–10, lunch kl 12–13, middag kl 17–18.

Alla måltider serveras i köket, inne på Ystad Studios. Morgon samling kl 10 varje dag i visningsrummet inne i Ystad Studios Film Camp.

	Förmiddag 10.00–12.00	Eftermiddag 13.00–16.00	Kvällsaktiviteter 18.00–21.00 ca
Lördag 29 juni	Incheckning. Vi packar upp och gör oss hemmastadda	Filmövningar: Först har vi filmteori och så gör vi "Filmtrailers"	Vi tittar på våra favoritfilmklipp!
Söndagen 30 juni	Tillsammans med Joel gör vi en serie	Gruppindelning/ Brainstorming/ Manusarbete och planering av kortfilm	Besök på Cineteket
Måndag 1 juli	Vi gör leranimationer.	Inspelning av kortfilm.	Filmvisning av animationerna. Lägereld och korvgrillning.
Tisdag 2 juli	Dramaövningar med Hilda. Klippteori/praktik med Morris	Redigering av kortfilm	Filmvisning av "Bomber och Granater, knivar och Gafflar och samtal med filmens regissör.
Onsdag 3 juli	Manusarbete dokumentär "Jag är"	Inspelning av dokumentär.	Rundtur i Wallanders spår med brandbil genom Ystad.
Torsdag 4 juli	Förberedelser inför inspelning med Pax från Vintergatan	Vi gör film med Pax, Sanna Persson Halapi	Vi tar en tur med "Lilla tåget". Om vädret tillåter badar vi.
Fredag 5 juli	Slutklipp av dokumentär	Slutklipp och förberedelser inför galapremiär	Slutklipp och förberedelser
Lördag 6 juli	Slutstädning och utcheckning kl.11	12:00 Galapremiär!	

Bilaga 3 Deltagarbrev 1

Bjärred den 22 maj 2013

Hej,

Jag heter Maria Söderling och är fil lic i svenska med didaktisk inriktning. Dessutom är jag lärare i svenska på en högstadieskola i Lomma kommun sedan drygt tio år tillbaka och mycket filmintresserad. Mitt intresse för film handlar både om att själv se film och om vilka möjligheter det finns för skolan att ta tillvara och förvalta unga människors erfarenheter av att själva titta på film samt deras ökande erfarenheter av att själva göra film. I min licavhandling *Att sätta erfarenheter i rörelse* (2011) finns ett forskningsprojekt dokumenterat som just handlar om detta.

Nu i sommar har jag fått möjligheten att dokumentera sommarens filmkollo i Ystad Studios. Min tanke är att jag intervjuar/samtalar med er som medverkar i filmkollot före lägret och sedan i slutet av lägret. Dessutom vill jag gärna vara med en dag under lägret och spela in er under tiden ni arbetar med ett mindre filmprojekt för att få veta mer hur ni tänker när ni gör film. Syftet med dokumentationsprojektet är att få en bild av vilken betydelse film och att göra film har för er före lägret och vilka förväntningar ni har på vad ni kommer att få ut av lägret. Detta vill jag sedan jämföra med det ni faktiskt upplever att ni får ut av lägret efter att ha deltagit nästan en hel vecka på filmkollot. Mina resultat kommer att publiceras i en rapport samt eventuellt också presenteras vid ett seminarium.

I rapporten kommer jag inte använda era riktiga namn, utan påhittade, så att ingen kan veta exakt vem som har sagt vad. Eftersom det är så att även filmat material eventuellt kommer att användas, kan det kanske bli möjligt att koppla samman det ni berättar med er som personer. Jag kommer därför att vara försiktig med hur jag skriver om det ni berättar för mig. Dessutom kommer jag också att be er och era föräldrar läsa det jag skriver innan jag låter andra läsa det, om jag tror att det jag väljer att skriva om på något sätt kan kännas obehagligt för er. Jag vill också att ni ska veta att det är frivilligt att samtala med mig både före lägret och i slutet av lägret.

Om ni föräldrar och deltagare godkänner att jag samlar in och använder detta material, skriver ni på nästa blad och lämnar det till mig. Detta blad finns i två exemplar, så att ni kan behålla det ena exemplaret.

Kontakta mig gärna om ni undrar över något!

Vänligen

Maria Söderling (maria.soderling@edu.lomma.se)

Tel 0707/511 297

**Förfrågan om godkännande av användning av material från filmkollot i
Ystad Studios den 29/6-6/7-2013 samt från den 12/6-2013**

Deltagarens namn:_____

Jag godkänner ☐

Jag godkänner ej ☐

att Maria Söderling använder material från min medverkan i filmkollot. Materialet kommer i första hand utgöras av det som framkommer i intervjuer/samtal före och under lägret samt eventuellt också av filmat material som dokumenterar något av filmprojekten under veckan.

Deltagares underskrift

Namnförtydligande

Jag godkänner ☐

Jag godkänner ej ☐

att Maria Söderling använder material från min medverkan i filmkollot. Materialet kommer i första hand utgöras av det som framkommer i intervjuer/samtal före och under lägret samt eventuellt också av filmat material som dokumenterar något av filmprojekten under veckan.

Förälders underskrift

Namnförtydligande

Bilaga 4 Deltagarbrev 2

Bjärred den 23 juni 2013

Hej,

Jag heter Maria Söderling och är fil lic i svenska med didaktisk inriktning. Dessutom är jag lärare i svenska på en högstadieskola i Lomma kommun sedan drygt tio år tillbaka och mycket filmintresserad. Mitt intresse för film handlar både om att själv se film och om vilka möjligheter det finns för skolan att ta tillvara och förvalta unga människors erfarenheter av att själva titta på film samt deras ökande erfarenheter av att själva göra film. I min licavhandling *Att sätta erfarenheter i rörelse* (2011) finns ett forskningsprojekt dokumenterat som just handlar om detta.

Nu i sommar har jag fått möjlighet att dokumentera filmkollot i Ystad Studios. Min tanke är att jag intervjuar/samtalar med er som medverkar i filmkollot före lägret och sedan i slutet av lägret. Dessutom kommer jag att närvara på lägret för att kunna dokumentera ert kortfilmsprojekt för att få veta mer hur ni tänker när ni gör film. Syftet med detta är att få en bild av vilken betydelse film och att göra film har för er före lägret och vilka förväntningar ni har på vad ni kommer att få ut av lägret. Detta vill jag sedan jämföra med det ni faktiskt upplever att ni får ut av lägret efter att ha deltagit nästan en hel vecka på filmkollot. Mina resultat kommer att publiceras i en rapport samt eventuellt också presenteras vid ett seminarium.

I rapporten kommer jag inte använda era riktiga namn, utan påhittade, så att ingen kan veta exakt vem som har sagt eller gjort vad. Eftersom det är så att även filmat material eventuellt kommer att användas, kan det kanske bli möjligt att koppla samman det ni berättar med er som personer. Jag kommer därför att vara försiktig med hur jag skriver om det ni berättar för mig. Dessutom kommer jag också att be er och era föräldrar läsa det jag skriver innan jag låter andra läsa det, om jag tror att det jag väljer att skriva om på något sätt kan kännas obehagligt för er. Jag vill också att ni ska veta att er medverkan i min dokumentation är helt frivillig.

Jag ber er deltagare och er föräldrar att skriva på nästa blad och lämna in det när ni kommer till lägret den 29 juni.

Kontakta mig om ni undrar över något!

Vänligen

Maria Söderling (maria.soderling@edu.lomma.se)

Tel 0707/511 297

Förfrågan om godkännande av användning av material från filmkollot i Ystad Studios den 29/6-6/7-13 samt från den 12/6-13

Deltagarens namn: _____

Jag godkänner ☐

Jag godkänner ej ☐

att Maria Söderling intervjuar mig samt använder det som sägs i intervjun i sin dokumentation av lägret.

Jag godkänner ☐

Jag godkänner ej ☐

att Maria Söderling använder material från min medverkan i filmkollot. Materialet kommer framför allt att bestå av dokumentation som görs i samband med kollots kortfilmsprojekt (Dokumentationen görs av diktafon och eventuellt också av film samt anteckningar). Dokumentationen kan också utgå från andra filmer och projekt som görs under lägret samt händelser och samtal.

Deltagares underskrift

Namnförtydligande

Jag godkänner ☐

Jag godkänner ej ☐

att Maria Söderling intervjuar mitt barn samt använder det som sägs i intervjun i sin dokumentation av lägret.

Jag godkänner ☐

Jag godkänner ej ☐

att Maria Söderling använder material från mitt barns medverkan i filmkollot. Materialet kommer framför allt att bestå av dokumentation som görs i samband med kollots kortfilmsprojekt (Dokumentationen görs av diktafon och eventuellt också av film samt anteckningar). Dokumentationen kan också utgå från andra filmer och projekt som görs under lägret samt händelser och samtal.

Förälders underskrift

Namnförtydligande